

Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького
Державна установа
«Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти»

**ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФОРУМ
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

27-28 листопада 2019 року

*ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ
У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ»*

Львів – 2019

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького

Державна установа
«Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти»

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФОРУМ

27-28 листопада 2019 року

*ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ
У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ»*

Львів – 2019

УДК 371.383:316.323

Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціокультурна діяльність у закладі вищої освіти»/ [упор. О.Є. Смолінська, Т.З. Купчак].- Львів: ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького, 2019. – 80 с.

Видання адресоване науково-педагогічним працівникам, студентам педагогічних спеціальностей

Збірник містить тези виступів учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціокультурна діяльність у закладі вищої освіти», яка відбулась у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького 27-28 листопада 2019 року.

Редакційна колегія:

Стибель В.В. - доктор ветеринарних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького;

Смолінська О.Є. - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри філософії та педагогіки ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького;

Гривул Т. Т. – кандидат історичних наук, заступник начальника Львівського державного ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою імені Героїв Крут;

Купчак Т.З. – заслужений працівник культури України, керівник відділу соціально-культурного розвитку ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького, старший викладач кафедри філософії та педагогіки ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького;

Бартусяк П.М. – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії та педагогіки ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького.

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних та посилань.

© Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ЗМІСТ

Бухта Г.О. ВИШИВАНИЙ РУШНИК ЯК КОНЦЕПТ В УКРАЇНСЬКОМУ ОБРЯДОВОМУ ФОЛЬКЛОРИ	4
Василішин С.І. РОЛЬ КУЛЬТУРНО-МАСОВОЇ РОБОТИ У ВИХОВАННІ СУЧАСНОГО ЗДОБУВАЧА: З ДОСВІДУ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ХНАУ імені В.В. ДОКУЧАЄВА	8
Величко С.М. ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ)	11
Власюк С.А. ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ	15
Волкотруб А., Котеля В. ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ	18
Гладченко О.М., Волкова Л.М. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ДУСІ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦЬКОГО ЛИЦАРСТВА ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ	22
Ірза Л.В., Рибалко К.В. ДИНАМІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН ОСОБИСТОСТІ ТА СВІТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	26
Кузьмінська Н.М., ТРАДИЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНА КУЛЬТУРА	30
Купчак Т. З. ТРАДИЦІЇ – ОСНОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ РОДУ	31
Лепеха І.О. ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ТА САМОБУТНЬОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В АГРАРНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	35
Ляска О.П., Коваль Н.І. ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В УМОВАХ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗВО	40
Овчаренко-Шовкопляс Г.В., Козін М.О. ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МОЛОДІ – ОДНЕ З ГОЛОВНИХ ЗАВДАНЬ ОСВІТИ	46
Омельченко Г.Ю. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН	50
Пинда Л. А., Копитко А.Д. ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ НАСТАВНИКА АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ У ЛЬВІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	54
Прокопова О.П., Гуцол Т.Д., ДО ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	57
Рибак Н.М. БІБЛІОТЕКА – ОСЕРЕДОК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	60
Соловйова Л.М. ПЕДАГОГІЧНА І ГУМАНІТАРНА КУЛЬТУРА	65
Степанова І.О. БАГАТСТВО ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	69

Г.О. Бухта

*Іллінецький державний аграрний
коледж*

ВИШИВАНИЙ РУШНИК ЯК КОНЦЕПТ В УКРАЇНСЬКОМУ ОБРЯДОВОМУ ФОЛЬКЛОРІ

Зберігаючи міцний зв'язок із традиціями народної творчості, українське мистецтво набуває сьогодні нових рис, змісту та неповторних якостей, притаманних тільки вічному, що здатне до постійного оновлення. «Сьогодні, як і сотні років тому, не старіє старовинне мистецтво тканих і вишиваних рушників, які є традиційною прикрасою українського народного житла. Розвішані у світлиці по стінах і над картинами, вони надають їй охайності, святковості та затишку» [5, с. 39]. Український вишиваний рушник привертає увагу багатьох науковців та захоплює своїм оздобленням. Багатопланова орнаментальна типологія розроблена В. Мельником, Т. Лупієм, Е. Кольбенгаєром, Л. Булгаковою-Ситник, М. Селівачовим та ін. В середовищі українських дослідників найближче до розуміння символічного комплексу підійшов О. Потебня, а його ідеї підхопили та розвинули інші послідовники.

Досліджуючи рушниковий декор та його образну структуру, науковці констатують, що основне місце належить рушникам із вишивкам окремих сюжетів, ясне вираження трищаблевого рівня Всесвіту, яке було сформоване ще до появи християнської епохи [8, с. 23]. Обрядовий усний фольклор, міфологія народного промислу дали можливість втілити перевернуті зображення орнаментів, що образно передають потойбічний світ та обов'язкову обрядову функцію в житті українського селянина. В обрядах календарного циклу чітко проявляється світогляд українського народу та збережених ритуальних традицій, які передавалися з роду в рід. Дохристиянські звичаї та традиції міцно сплелися з релігійними, утворилися нові обряди, які вшановуються сьогодні. Раніше Різдво припадало на час

зимового повороту сонця, яке вважалося провісником достатку, високого врожаю та людського добробуту, тому про це і співається в колядках, у яких переплелися хліборобські мотиви, біблійні, весільні та фантастичні, що прийшли на зміну міфологічним.

Понад сто технік вишивки та двадцять технік ткацтва використовують сьогодні майстри при виготовленні рушникового рукотвору. Традиційний червоний колір українського рушника свідчить про життєлюбність та невичерпну внутрішню енергію його творців. «Ніщо в побуті наших предків не творилося лише заради прагматичної доцільності. Кожна річ повинна була мати ще якусь вищу доцільність, а ця доцільність, закладена в певному символі, кодовому записі, котрий був зрозумілий людям» [1, с. 35]. Таким чином, дослідники виділяють види рушників, які побутували в українському середовищі: божник (для оздоблення ікон); кілковий (вишитий багатий рушник для картин), плечевий (для сватів), подарковий (для обдарування на весіллях), утирач (побутовий рушник), стирок (для посуду) [3, с. 41]. Залежно від призначення рушники оздоблювалися різними орнаментами.

Характеризуючи незамінну роль рушника мистецтвознавець Іван Гончар справедливо зазначив, що він (рушник) побутує в кожній родині всюди і скрізь як ужиткова річ. Без нього ніхто не обходиться. Рушником витирають руки, тіло, з ним ходять до корови, пораються в кухні тощо, він завжди був при руці. За кількістю рушників певною мірою визначають рівень побутової культури народу. Були в оселях також рушники-хлібники, в них загортався хліб. Такі рукотвори оздоблювалися тільки їм властивим орнаментом: по краях гаптувалися дві невеличкі смужки орнаменту. Є зразки «хлібників», вишитих на всьому полотні, але краї завершувалися таким же орнаментом [5, с. 11]. Науковці виділили декілька основних сюжетних елементів, які найбільш поширені у вишивці та декорванні обрядових рушників: головний мотив — Дерево Життя; центральний елемент у вигляді восьмикінечної зірки, візерунка з восьми частин, хреста або ромба; окремі самодостатні мотиви; сюжети з

космогонічним змістом; мотиви у вигляді решітки; композиція вишивки, що складається з декількох ярусів; орнаментовані стрічки.

Джерела образотворчого фольклору надихнули й Андрія Малишка на високі слова про український вишиваний рушник. Ним увічнений образ матері, яка проводить свого сина у далеку дорогу, що може затягнутися на усе життя: «Рідна мати моя, ти ночей не доспала, ти водила мене у поля край села..., і рушник вишиваний на щастя дала [9]. «Рушник не тільки був прикрасою, а й юридичним символом, запорукою багатьох весільних зобов'язань. Рушник наскрізно проходив через усе весілля, приваблюючи своєю барвистістю та красою» [2, с. 99]. Науковцями-етнографами, зокрема Павлом Чубинським, зафіксований звичай «торочення рушників» перед весіллям. У тій чи іншій обрядодії, як зазначає Т. Лупій, «рушник є не тільки символом, але й справжнім предметом та атрибутом ритуалу, обов'язковим для виконання обрядодії» [8, с. 48]. Досить плідними для вивчення взаємозв'язку вишиваного орнаменту народного фольклору були сімдесяті-вісімдесяті роки минулого століття, коли в науковому обігу з'являються праці, присвячені дослідженню семантики вишивок, виявленню історичних коренів певних видів орнаменту, їх взаємозв'язку з обрядовим життям українців. До вивчення узорів дослідники залучають археологічні пам'ятки, матеріали літописів, етнографічні, фольклорні матеріали. Значними відкриттями стають праці І. Богуславської, В. Фалєєвої, А. Амброза, В. Городцова, Г. Маслової, широко користується вишиваним орнаментом у своїх працях академік Б. Рибаків.

Коло використання рушника полягає не стільки в задоволенні соціально-побутових функцій чи естетичних потреб, а він є атрибутом ритуалів в українських обрядах, тісно пов'язаних з приходом людини в світ, життям та смертю, що засвідчує його високий статус та роль в етнічній культурі українців.

Література

1. Андрушко Л. Сакральний образ українського рушника [Текст] / Л. Андрушко // Вісник Львівського університету. – Львів, 2013. – С. 131-139
2. Антонова Є. О. На весілля з рушниками : традиції і сучасність [Текст] / Є. Антонова. – Донецьк, 2011. – 120 с.
3. Бойко А. М. Український рушник [Текст] : навчально-методичний посібник / А. Бойко, В. Титаренко, С. Гнідевич. – Полтава : Верстка. – 1998. – 218 с.
4. Бебешко Л. Класифікація і призначення українських рушників [Текст] / Л. Бебешко. – К.: Рідна школа, 2009. – 232 с.
5. Гасюк О. О., Степанюк М. Г. Художнє вишивання [Текст] : навчальний посібник / О. Гасюк, М. Степанюк ; ред. О. Ф. Воробйов. – К. : Вища школа, 1989. – 247 с., іл.
6. Кравець О. М. Сімейний побут і звичаї українського народу [Текст] / О. Кравець. – К, 1996. – 214 с.
7. Колядки та щедрівки: зимова обрядова поезія трудового народу [Текст] : збірник / упоряд., передм. і примітки О. Дея; нот. мат. упоряд. А. Гуменюк; відп. ред. М. Рильський. – К, 1965. – 640 с.
8. Лупій Т. Обрядовий рушник і міфологічна картина світу [Текст] / Т. Лупій // Народна творчість та етнографія. – № 5-6, 2000. – С. – 104-109
9. Українська народна обрядовість [Текст] / під ред. С. Козяра; Подільське від-ня ін-ту мист., фолькл. та етнології ім. М. Рильського НАН України, обл. учбово-метод. центр культури Поділля, 2000. – 74 с.

С.І. Василішин

канд. екон. наук, доцент,

проректор з науково-педагогічної та виховної роботи

Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва

**РОЛЬ КУЛЬТУРНО-МАСОВОЇ РОБОТИ У ВИХОВАННІ
СУЧАСНОГО ЗДОБУВАЧА: З ДОСВІДУ ВИХОВНОЇ РОБОТИ
ХНАУ імені В.В. ДОКУЧАЄВА**

Розбудова системи освіти, її докорінне реформування мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень, національного відродження, становлення державності та демократизації суспільства в Україні [1].

Сучасні ЗВО повинні актуалізувати роль культурно-масової роботи як важливого засобу розвитку освіти і формування ціннісного ставлення до дійсності, розширення світогляду, особистісного та професійного зростання здобувачів. З огляду на це акцент слід робити на пошуку нових шляхів якісного вдосконалення виховання студентської молоді.

Ефективна виховна робота в Харківському національному аграрному університеті імені В.В. Докучаєва (далі – ХНАУ) є невід’ємною складовою підготовки майбутнього фахівця, запорукою його розвитку, інструментом налагодження позитивного мікроклімату в студентському та викладацькому колективах, є способом утвердження слави університету на загальнодержавному рівні. Планування та організацію виховного процесу в університеті здійснюють ректор, проректор з науково-педагогічної та виховної роботи, декани факультетів, заступники деканів з виховної роботи, завідувачі кафедр, куратори академічних груп, художні керівники, профком, Об’єднана рада студентського самоврядування.

Виховання студентів відбувається на основі плану виховної роботи вишу, який охоплює як загальноуніверситетські заходи, так і заходи, що проводять

куратори академічних груп, деканати, кафедри. П'ятого жовтня 2019 р. виповнилося 203 роки від дня заснування ХНАУ імені В.В. Докучаєва, де завдяки багаторічним зусиллям усього колективу склалась ефективна система культурно-масової роботи.

Виховання молоді в ХНАУ здійснюється за допомогою багатьох заходів, серед яких: Посвячення в студенти ХНАУ; Туристичний зліт; День річниці заснування ХНАУ; День працівника сільського господарства і День студента; дні відкритих дверей; День поля; Масляна; День 8 Березня; фестивалі художньої самодіяльності «Студентська весна», «Докучаєв-Fest», «Софіївські зорі»; конкурси краси «Міс ХНАУ» та «Містер ХНАУ»; День вишиванки; День випускника ХНАУ; Свято Івана Купала тощо.

Освіта має гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях і духовності [2]. Наш університет завжди намагається долучати студентів до традиційних українських свят. Адміністрація ХНАУ, викладачі, співробітники, здобувачі разом зі своїми кураторами беруть активну участь у святкуванні Масляної. Дійство супроводжується виступами кращих учасників художньої самодіяльності університету і місцевого Будинку культури.

Щороку наш університет долучається до масштабного дійства – Всесвітнього дня вишиванки. День вишиванки – міжнародне свято, покликане зберегти споконвічні народні традиції створення та носіння етнічного вишитого українського одягу. Вишиванка – наш національний код і оберіг, який об'єднує та є нашою духовною опорою. Це свято самобутнє і самодостатнє, не пов'язане з жодним державним чи релігійним. У програмі святкування відбувається концерт, підготовлений силами студентів, які своїми виступами доводять важливість для нашої країни дня, який об'єднує всіх українців.

У липні на березі місцевого ставка відбувається відзначення Дня Івана Купала – одного з найбільш давніх і містичних слов'янських свят. Захід організовують спільними зусиллями Роганська ОТГ і ХНАУ. Його

супроводжує чудовий концерт з участю наших студентів. Проходять дегустація польової каші, спортивні ігри, різні конкурси і спалення купальського колеса.

Улюбленими культурно-масовими заходами серед студентства традиційно є конкурси краси «Міс ХНАУ» (проводиться навесні) та «Містер ХНАУ» (проводиться восени), які вже стали знаковою подією не лише в університеті, а й у молодіжному середовищі харків'ян. Членами журі цих конкурсів є відомі експерти з моди й краси, дизайнери, представники шоу-бізнесу та мас-медіа.

Особливим у культурно-масовій роботі університету залишається розвиток руху КВК. Щороку в ХНАУ проходять відбірковий, півфінальний та фінальний етапи цієї гри. Збірна команда вишу була неодноразовим фіналістом Харківської молодіжної ліги КВК й Аграрної ліги КВК України.

Перед ЗВО стоїть нелегке завдання – забезпечити оптимальні умови для виховної роботи. Досягнення мети виховання можливе лише за комплексного підходу і залучення до цієї роботи всього професорсько-викладацького складу ЗВО, адміністрації, органів студентського самоврядування. Саме тому щороку, коли настає час складати план виховної роботи на наступний навчальний рік, ми завжди аналізуємо якість і ефективність проведених заходів. Заходи з низьким або нульовим ефектом намагаємось удосконалити, реформувати, замінити на більш цікаві та корисні для здобувачів, щоби стати кращими і забезпечити підґрунтя всебічного розвитку молоді.

Література

1. Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття"): постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF (дата звернення 1.11.2019).

С.М. Величко

аспірантка кафедри української та світової літератур

Центральноукраїнського державного

педагогічного університету імені В.Винниченка

м. Кропивницький,

викладач Компаніївського коледжу ветеринарної медицини

Білоцерківського НАУ

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ)

Питання про формування національної ідентичності в полікультурному просторі відзначається особливою актуальністю в наш час і поширюється на різні сфери суспільства, зокрема – на освіту й культуру. Відбір і впровадження в освітній процес культурознавчого матеріалу, автентичних україномовних текстів із яскраво вираженим соціокультурним змістом сприятиме формуванню соціокультурної компетентності, готуватиме студентів до життя в полікультурному середовищі. Серед сучасних українських письменників на особливу увагу заслуговує Мирослав Дочинець.

Творчість Мирослава Дочинця – відомого українського письменника, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка має неоднозначні відгуки літературних критиків і публіцистів. О. Щур у статті «Український Коельйо Мирослав Дочинець зумів угадати запити типового читача» розглядає роман «Вічник. Сповідь на перевалі духу» та книгу «Многії літа. Благії літа. Заповіти 104-річного карпатського мудреця – як жити довго в здоров'ї, щасті і радості» лише як удалий комерційний проект [7, с. 28]. Відомий літературознавець Є. Сверстюк високо оцінив роман автора «Вічник. Сповідь на перевалі духу»: «Це більш ніж література. Там є глибока справжність. Більшість людей зацікавилася головним героєм як цілителем.

Світ хворий і хоче зустріти свого доброго лікаря. Це роман, який вчить і який дає образ людини, що вчиться все життя» [4, с. 23].

Дійсно, подана в романі «наука життя не застаріє, а цей твір буде представляти вічний дух України» [4, с. 23], сприятиме формуванню національної ідентичності в полікультурному просторі.

Проте поза увагою дослідників залишається розгляд тісного зв'язку творчості письменника з фольклором, релігійним світоглядом, морально-етичними переконаннями тощо, що й зумовило актуальність статті.

Творчість Мирослава Дочинця досить виразно відображає проблему національної ідентичності, неповторності в умовах глобалізації та взаємовпливу культур. У романах письменника позначено абсорбування культурних здобутків інших народів, різних епох, однак закарпатська етнокультурна автентика домінує через насичення текстів діалектизмами, часті етнографічно-фольклорні ремінісценції тощо.

Романи М. Дочинця – це описи виняткових доль людей, надзвичайно мальовничих картин природи та побуту, уміле залучення фольклорних творів. У центрі системи романів Мирослава Дочинця «Вічник», «Світован», «Криничар» перебуває старий мудрий чоловік, виразник життєвого досвіду та національних особливостей. Його історії переростають межі особистісної біографії, сягаючи рівня глибших філософських узагальнень. Автор навіть імена дає своїм героям нетрадиційні, виділяючи їх унікальні особливості, втілюючи духовну, психологічну неповторність. Вічник, Криничар, Горянин, Світован – це промовисті метафори виголошуваних істин.

Філософський енциклопедичний словник подає тлумачення поняття «світ» (частини імені героя Світован) як *«все те, що оточує людину, і те, що знаходиться всередині неї...»* [6, с. 567]. Саме цей філософський зміст і вкладає Мирослав Дочинець в образ героя: *«Був якось у собі і в просторі водночас»* [3, с. 5], *«...цей живий світ, у якому все суще ув'язнене в єдине вселенське намисто»* [3, с. 24], *«Чоловік, що носить у собі жадібність до природи...Світ у світі. Світ Світована»* [3, с. 51]. М. Дочинець акцентує

увагу на нерозривності матеріального і духовного, набутого у віках і такого необхідного сьогодні.

«Хто я? Звідки я? Для чого я? І куди я йду? Який сенс життя?» – це низка питань, що об'єднує книги Мирослава Дочинця. А відповідь на них автор знаходить у філософських трактатах, релігійних доктринах, наукових теоріях, світовій літературній класиці та, звичайно, фольклорі. На ці та подібні питання герой однойменного роману Світован відповідає просто: «Жити і діяти в злагоді з духом. У суворій чистоті душі. В душевному спокої» [3, с. 198].

Знайшли своє відображення у романах Мирослава Дочинця і народні легенди, міфи, перекази, прислів'я, приказки, приповістки, співанки. У творах письменника їх досить багато, але основне зібрання автор передає через лист юнака дівчині-студентці Олі, що збирає фольклор, додаючи рецепти здорового і втішного тривку від Світована [3, с.164-185]. Травник, учитель Вічника, який читав траву, «як глибоку книгу», згадує про цвіт папороті на Купала та оповідку про її косичку, але з науковим підґрунтям: *«То химерна казка. Але правда не менш чудесна... У любовно-солодкі для неї дні (десь на Івана Купала) вона справді може світитися... Бо на тому часі земля має найсильнішу електрику. Вона струмує через стебло, запалює в ньому смоли, що закипають у цілющі ліки»* [1, с. 137].

Отже, прихід Мирослава Дочинця в літературу став продовженням традицій закарпатської «школи», заснованої на культурній автентичності й багатстві національних традицій, їх гуманістичного загальнолюдського звучання.

Література

1. Дочинець М.І. Вічник / Мирослав Дочинець. – Мукачево: Карпатська вежа, 2013. – 280с.
2. Дочинець М.І. Многії літа. Благії літа / Мирослав Дочинець. – Мукачево: Карпатська вежа, 2014. – 148с.
3. Дочинець М.І. Світован. Штудії під небесним шатром / Мирослав Дочинець. – Мукачево: Карпатська вежа, 2014. – 232с.

4. Сверстюк Є. Мудрість серця : про кн. «Вічник» / Є. Сверстюк // День. – 2012. – 27 січ. – С. 23.
5. Слабошпицький М. Це вже окремий материк : [проза М. Дочинця] / М. Слабошпицький // Слово Просвіти. – 2013. – 7 лют. – С. 13. – Існує електрон. версія. – Режим доступу: slovoprosvity.org/2013/02/07/.
6. Філософський енциклопедичний словник/ [ред. В.І.Шинкарук]. – К., Абрис, 2002.
7. Щур О. Український Коельйо : Мирослав Дочинець зумів угадати запити типового читача : [про роман «Вічник»] / О. Щур // Український тиждень. – 2012. – № 9. – С. 56–57. – Існує електрон. версія. – Режим доступу: <http://zakarpattyia.net.ua/News/93717-Ukrainskyi-Koelio-Myroslav-Dochynets-zumiv-uhadaty-zapyty-typovoho-chytacha>.

С.А. Власюк,

к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва,

м. Умань, Україна

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Достеменно відомо, що історія – вічна, а культурний спадок народу – це величезний скарб, національне надбання, що передається від покоління до покоління, покращується, примножується та збагачується. Вивчення історії рідного краю, популяризація своїх традицій, культурних цінностей, вироблених народом протягом століть – одне з фундаментальних завдань вищої школи. Оскільки саме навчальний заклад виступає осередком збереження національної культури, народних традицій і звичаїв, історії свого народу та своєрідним ініціатором спілкування, основою сприяння розвитку духовності молоді [1].

Культура (від лат. cultura – землеробство, виховання, шанування) – поняття, що має безліч значень у різних областях. В основному, як культуру розуміють ті сфери людської діяльності, що пов'язані із самовираженням (культ, наслідування) людини, проявами її суб'єктності (характеру, навичок, уміння і знань) [2, с. 11].

Нині телевізійні програми, інтернет, інші засоби масової інформації спрямовані переважно на розважальність, рекламу в тому числі й шкідливих для здоров'я звичок, показ насильства. Тому вони не забезпечують естетичного розвитку молоді та не сприяють її залученню до істинної культури і народних традицій та звичаїв. Новітні технології, інформаційна перенасиченість висувають відповідні вимоги до суспільства. Сучасне покоління є більше інтегрованим у світовий культурний простір, адже доступ до різних країн і континентів зумовлює необхідність та потребу в пізнанні їх історичних і культурних процесів, вивчення мов тощо. Саме тому вища освіта

покликана формувати особистість студента в духовному розвитку та культурному дозвіллі на основі культурного спадку пращурів.

Створення системи національного виховання молоді визначається потребами суспільства у всебічній активізації інтелектуального і духовно-творчого потенціалу національних та загальнолюдських цінностей через ознайомлення молоді з історією виникнення традиції, її сутністю, піднесенням почуття національної гідності, самосвідомості через розвиток пізнавальних інтересів до вивчення українських традицій, історії України, формування естетичних смаків, розвиток творчих здібностей особистості.

За допомогою різних форм індивідуальної і масової роботи можливо розкривати ті питання історії українського народу, які нині втратили свою вагомість, більше приділяти уваги пропаганді та відродженню народних обрядів, традицій, звичаїв, свят. Серед популярних заходів можна назвати етнографічні вечори, театралізовані свята, інформаційно-пізнавальні години, години народознавства, фольклорні свята, тренінги, вікторини, конкурси, бесіди, вечори розповідей та інші заходи.

Отже, фундаментальними завданнями вищої школи мають стати:

- ознайомлення молоді з народними традиціями та звичаями;
- виховання поваги та любові до народної творчості;
- формування почуття національної гідності та самосвідомості, розуміння багатства духовної культури народу, усвідомлення національної ментальності, своєрідності світогляду;
- розвинути інтерес до народної спадщини шляхом систематичного і цілеспрямованого залучення молоді до витоків народної культури;
- проведення заходів із використанням народних традицій як невід’ємної та органічної частини національної спадщини;
- популяризація народних традицій та обрядів тощо.

Розвиток культури сучасної молоді – проблема, що вимагає пошуку альтернативних шляхів її вирішення в освітньому процесі.

Література

1. Балюк Н.В. Без минулого – немає майбутнього. URL: refs.in.ua/kajute-istoriya-ce-vichniste-a-jogo-kultura-ce-toj-velikij-sk.html

Волкотруб Аркадій

заступник директора з виховної роботи,

Котеля Валентина

голова методичного об'єднання кураторів академічних груп

Чернятинського коледжу

Вінницького національного аграрного університету

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ

Ти знаєш, що ти – людина?

Ти знаєш про це чи ні?

Усмішка твоя – єдина,

Мука твоя – єдина,

Очі твої – одні.

Василь Симоненко

Запровадження нових демократичних змін в системі освіти України передбачає перехід від простої передачі знань до формування в студентів компетентностей у різних сферах, зокрема у політичній та соціальній. Спеціалісти освіти виділили основні наскрізні змістові лінії базових компетентностей, зокрема «громадянську відповідальність», яка сприяє формуванню відповідального громадянина України, що поважає права людини, вміє критично мислити, розуміє особисту відповідальність за долю держави, народу, а також розуміє важливість громадянської участі у процесі вирішення різноманітних проблем місцевої громади [1, с. 3].

Для визначення сутності громадянської відповідальності потрібно виділити основні визначення поняття «відповідальність». У загальному розумінні відповідальність — це поняття, що відображає об'єктивний історично-конкретний характер взаємин між особистістю, колективом, суспільством з точки зору свідомого здійснення висунутих взаємних вимог

[3, с.114]. У педагогіці поняття відповідальності трактується як усвідомлення особистістю власної повинності, обов'язків і раціональне їх виконання [2, с. 28].

Розрізняють зовнішні форми контролю, що забезпечують покладання на суб'єкт відповідальності за результати його діяльності (підлеглість, караність і т.п.) [4, с.37].

Як бачимо, конструкт відповідальності є досить складним та багатогранним. Поняття громадянської відповідальності означає моральну якість особистості з високорозвиненим почуттям громадянського обов'язку.

Освіта, зорієнтована на формування громадянських компетентностей, потребує докорінно нових підходів до навчання, адже успішне виховання громадянина вимагає не лише знань та критичного розуміння себе і світу, а й отримання особистого досвіду участі у громадському житті, у взаємодії з іншими на засадах поваги і рівності, відповідальності за спільну справу, мирного розв'язання конфліктів. Фахівці вважають: щоб стати відповідальними активними громадянами суспільства, майбутні аграрії мають розвивати не лише знання й розуміння політичної та правової системи, а й володіти навичками формулювання й відстоювання власної думки, бути впевненими в собі, розвивати емпатію, бути готовими діяти чи утримуватися від необдуманих вчинків у ситуації невизначеності, співпрацювати з різними людьми, поважати себе й інших [1, с. 5]. Розвиток такої системи знань, навичок і ставлень дає змогу студентам підготуватися до самостійного, відповідального, дорослого життя, зваженого прийняття рішень і ефективної взаємодії у спільноті (у студентській групі, коледжі, державі).

Завдання всього педагогічного колективу аграрного коледжу – створити належні умови для набуття цього комплексу знань, умінь та навичок. При цьому важливого значення набуває безпечне, вільне від насилля і соціальних бар'єрів освітнє середовище, яке забезпечує сприятливі умови для активної участі студентів у житті коледжу. Як зазначено у проєкті нового Державного стандарту освіти, навчальний заклад має спрямувати увесь навчально-

виховний процес на формування демократичної культури в коледжі, на створення безпечного середовища, «і йдеться не лише про фізичну безпеку, а й про атмосферу довіри і взаємоповаги, де немає насильства та дискримінації». Таких принципів дотримується увесь колектив Чернятинського коледжу ВНАУ.

Партнерська взаємодія здобувачів освіти, викладачів, батьків та представників місцевої влади сприяє становленню студентів коледжу як свідомих громадян України. Під час навчально-виховного процесу ми спрямовуємо студентів на розвиток компетентностей для застосування їх у соціумі, а викладання навчальних дисциплін проводиться відповідно до демократичних принципів і цінностей. Ми, викладачі, перш за все орієнтуємося на формування таких загальнолюдських цінностей у студентів, як: повага до гідності та прав людини, рівність та справедливість, відповідальність, впевненість у своїх силах. Часто використовуємо бесіди, організуємо дискусії, ділові ігри, тренінги. Саме такі методи та форми роботи дозволяють не лише навчати студентів фахових та загальноосвітніх дисциплін, але й формувати в них навички, необхідні для життя у соціумі. В результаті цієї роботи студенти старших курсів співпрацюють між собою, активно застосовують аналітичне та критичне мислення та здатні самостійно розширювати свої професійні знання та навички. Завдяки заняттям з елементами тренінгу вони навчаються вільно та коректно висловлювати свої почуття, емоції, відстоювати власну позицію та конструктивно вести переговори. Молоді люди часто звертаються до психолога за індивідуальними консультаціями. Таким чином, вони хочуть пізнати себе, щоби критично ставитися до своєї діяльності.

Робота над формуванням громадянської відповідальності у нашому коледжі проводиться на заходах з морального та правового напрямків. Студенти під час групових виховних заходів ознайомлюються зі своїми правами та обов'язками, засвоюють основи адміністративного, сімейного, цивільного та кримінального права. В нашому закладі часто проводяться

заняття патріотичного спрямування, а на заняттях з історії України, культурології, української мови та літератури викладачі наголошують на усвідомленні громадянської активності й відповідальності, здатності до реалізації громадянських прав і обов'язків задля розвитку демократичного суспільства.

Ми впевнені, що тільки формуючи громадянську відповідальність з раннього віку можна побудувати громадянське суспільство. Молоде покоління є відкритим до змін, активним, обізнаним у багатьох галузях науки, тому завжди готове взаємодіяти з наставниками. Отже, у формуванні громадянської відповідальності відбувається взаємодія, і здобувачі освіти змушують нас, викладачів, замислюватися над своїми діями та вчинками.

Література

1. Громадянська відповідальність: 80 вправ для формування громадянської та соціальної компетентностей під час вивчення різних шкільних предметів. 5-9 клас. Посібник для вчителя / Рафальська М., Боярчук О., Герасим Н. та ін. – Київ, 2017. – 136 с.
2. Кравцов В. А., Кравцова Т. О. Теоретичні засади формування громадянської компетентності майбутнього соціального педагога // Наукові записки серія: педагогічні науки. – Випуск 103. – С. 27–35.
3. Мануйло Є. М., Калиновський Ю. Ю. Громадянська відповідальність особистості як атрибутивний феномен правового суспільства // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 2 (25) 2015. – С. 113–127.

О.М. Гладченко, Л.М. Волкова

ВСП «Ногайський коледж ТДАТУ»

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ДУСІ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦЬКОГО ЛИЦАРСТВА ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ

На сучасному етапі розвитку суспільства головним стрижнем усієї системи виховання молоді в Україні є національно-патріотична ідея, яка відіграє роль інтеграційного, консолідувального фактора в суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави. Відсутність патріотизму в деяких українців пояснюється негативним ставленням саме до держави Україна (тобто державного апарату влади), яку вони, через недостатню освіченість та брак інформаційного ресурсу, ототожнюють з Україною як Батьківщиною. Країна – це територія, її народ, традиції, звичаї, кухня та інші етнічні особливості. Тому, перш за все, здобувачу освіти треба репрезентувати Україну як дивовижний край. Багато хто з молодих людей піддався хвилі модного «мейнстриму», і для багатьох патріотизм – це герб на шиї, стрічка на сумці, прапор на стіні...

Патріотизм (від гр. *patriotes* – батьківщина) – любов до своєї батьківщини, відданість своєму народу, гордість за свій народ, прагнення захистити його надбання, продовжити примноження його загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей. Як зазначав В. Сухомлинський, «виховання громадянина-патріота – це гармонія розуму, думки, ідей, почуттів, духовних поривів, вчинків» [3, с. 105]. Тому, вважаємо, у патріотичному вихованні слід дотримуватися саме зазначених вище аспектів.

Виховна робота у Ногайському коледжі ТДАТУ визначається Концепцією системи національної освіти і виховання студентів та спрямована на становлення не тільки демократично орієнтованої, але й відповідальної,

моральної та самодостатньої особистості, яка усвідомлює національну історію, культуру, традиції, звичаї, обряди минулих поколінь. Що сильніше молодь буде відчувати зв'язок часу, минулого і майбутнього вільної України, зв'язок своїх особистих інтересів з інтересами Вітчизни, то більше здатна вона буде сприймати все краще, що створене попередніми поколіннями, і прогресивне, що принесла свобода, то краще вона усвідомлюватиме свою роль у розбудові України, вищим буде ступінь її усвідомлення патріотичної відповідальності [1, с. 10].

Впевнені, що мета національно-патріотичного виховання молоді досягається шляхом реалізації цілої низки виховних завдань, зокрема: утвердження у свідомості об'єктивної оцінки ролі українського війська в українській історії, спадкоємності розвитку Збройних сил у відстоюванні ідеалів свободи, державності України та її громадян, формування психологічної та фізичної готовності молоді до виконання громадянського та конституційного обов'язку щодо відстоювання національних інтересів і незалежності держави.

У великому арсеналі військово-патріотичного виховання здобувачів освіти нашого навчального закладу одне з чільних місць посідає тема козацтва.

Сьогодні українці як справжні нащадки запорізьких лицарів відчули необхідність популяризації козацького руху, відроджується козацька слава, дух лицарства у генах українського народу.

Традиційними стали свята «Україно, Україно, славний край козаччини!», «Козаччина – синонім свободи, людської національної гідності, талановитості», спортивно-розважальні турніри «Козаки, гей, козаки!», «Козацькому роду – нема переводу», міські козацькі забави «Українські фестини», зустрічі військовослужбовців із допризовною молоддю «Чи готовий ти служити в Збройних силах України», «Армія України сьогодні», відеолекція «На допомогу допризовнику». Організовано експонування виставки «Де козак – там сила і воля». Під час бібліотечного уроку «Лине слава козацька з далеких

віків» відбулося обговорення першої в Запоріжжі книги Я.П. Новицького «Народна пам'ять про козацтво», яка доносить до нас народну згадку про лицарів України – запорізьких козаків, їх різнокольорову палітру життя.

Під час роботи над дослідницьким проектом «Козацька Україна» гуртківці, разом із керівником історико-краєзнавчого гуртка «Відродження», з великою цікавістю й ентузіазмом займалися пошуковою роботою з вивчення невідомих та маловідомих козацьких звичаїв. Дослідили документальні джерела, в яких описані звичаї козаків, відвідали місця козацької слави, Музей історії запорізького козацтва на о. Хортиця та зібрали матеріал стосовно козацтва, висвітлили результати зустрічей із дослідниками та сучасними козаками, описали маловідомі факти життя українських козаків, козацькі традиції та звичаї. Власні досягнення студенти презентують у процесі захисту робіт на кафедрі суспільно-гуманітарних наук ТДАТУ та під час обласного конкурсу – захисту учнівських робіт МАН.

Під час інтерактивної вправи «Уявна історична подорож» із застосуванням технології «Мікрофон» студенти уявляли, що вони подорожують запорізькими землями 16 століття і стають свідками подій та розповідають про політичні, культурні, соціально-економічні й військові традиції запорізького козацтва, [2, с. 78] усвідомлюючи актуальність розвитку козацьких традицій.

Традиції запорізького козацтва неодноразово відновлювалися на подальших етапах формування української державності. Здатність на самопожертву в ім'я щастя, свободи та незалежності свого народу, готовність самовіддано захищати свою Батьківщину – споконвіку властиві козакам. Ці цінності лягли в основу формування національної ідеї нової держави – незалежної України.

Відновлення політичних, виховних, культурних, військових традицій запорізького козацтва особливо потрібні нам зараз, під час розв'язання актуальних завдань збереження своєї самобутності, національної ідентичності, духовного й культурного відродження. Знання, шанобливе

ставлення, відновлення козацьких традицій є найважливішою умовою єдності держави.

Література

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник. - К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Звичаєве право Запорізької Січі: зб. наук. статей. – Запоріжжя, 2001. – 128 с.

ДИНАМІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН ОСОБИСТОСТІ ТА СВІТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Кожна з існуючих у світі культур країн, народів, націй — неповторна й унікальна, є невід’ємною складовою скарбниці світової культури. На всебічний розвиток культури впливає широке коло чинників: історичний шлях народу, відособлення або взаємовплив з іншими народами; соціальні, економічні, екологічні умови; культурна політика держави тощо. Національна культура повинна розглядатися як цілісна система, що включає фольклорно-етнографічні прошарки, внесок у неї різних верств населення протягом тривалого історичного шляху, вплив культури інших народів, досягнення вихідців з країни, які проживають за її межами. Потрібно особливо зазначити, що кожний народ у культурній сфері створює своєрідний, властивий тільки йому образ [3, с. 71].

У цивілізаційному вимірі особливого статусу набувають ті зміни, основою яких є міжкультурна комунікація, адже потреба народів у культурному порозумінні, прагнення пізнати духовний світ один одного, динаміка і суперечливість соціального розвитку призводять до інтенсифікації комунікативних процесів, що набувають системного характеру. Людство усвідомило, що тільки шляхом знаходження консенсусу можна вирішити глобальні проблеми і захистити себе від самознищення [2, с. 147].

Так повелося в історії, що кожен народ від покоління до покоління передає свій суспільний та соціальний досвід, духовне багатство як спадок. Саме так створюється історія культури нації та формується самосвідомість. Старше покоління завжди виступає вихователем молодшого, а освіта при цьому набуває особливого значення.

Історія навчального закладу – це не час, а зусилля усього колективу. ВСП «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного» пройшов в освітньому просторі шлях тривалістю 95 років, і головним завданням завжди для себе бачив підготовку всебічно розвиненої особистості, яка мусить мати духовні цінності та бути гідним громадянином. Викладачі нашого коледжу впевнені, що любов до рідного краю, повага до батьків, знання свого родоводу і традицій є джерелом, що живить патріотизм молодого людини, її любов до Батьківщини.

Зазначена мета здійснюється у двох площинах – навчальній і виховній. Виконання навчальної мети забезпечують соціально-гуманітарні дисципліни: «Культурологія», «Мистецтво», «Історія України», «Всесвітня історія», «Основи філософських знань», «Громадянська освіта» та «Соціологія». А спецдисципліни спеціальності «Туризм», такі як: «Організація екскурсійних послуг», «Музезознавство» та «Сільський туризм», допомагають студентам досліджувати архітектурні стилі різних епох, особливості проведення мистецтвознавчих та літературознавчих екскурсій, специфіку підготовки та проведення музейних екскурсій, використання українських звичаїв та обрядів під час обслуговування сільських туристів та облаштування агрооселі [1, с. 85].

На заняттях із зазначених дисциплін у студентів формуються навички: на основі аналізу культурних явищ визначати їх культурний контекст; з урахуванням визначеного місця окремих соціокультурних елементів у культурному контексті інтегрувати власну діяльність у культурне оточення; користуватися науковою термінологією; складати конспект, тези, готувати реферат, доповідь, складати список літератури за темою, брати участь у дискусії, конференції; використовувати різні джерела знань: документи, науково-популярну літературу, періодичну пресу; порівнювати і критично аналізувати інформацію з різних джерел знань; порівнювати культурні події, феномени, орієнтуватись у науковій періодизації розвитку культури; вміти аргументовано, на основі культурно-історичних фактів відстоювати власні

погляди на ту чи іншу проблему, толерантно ставитися до протилежних думок, брати участь у дискусіях, “круглих столах”, конференціях, виявляти розбіжності у позиціях [4, с. 122].

Окрім викладачів, які працюють зі студентами під час занять, навчально-виховний процес постійно супроводжує виховна робота класних керівників. Сучасні науково-педагогічні проблеми, над якими працюють класні керівники груп коледжу: формування національної свідомості, гідності громадянина, виховання поваги й любові до рідної землі й українських традицій; підготовка свідомої інтелігенції України, збереження інтелектуального генофонду нації; вироблення чіткої громадянської позиції, прищеплення молодим людям віри у верховенство закону, який є єдиною гарантією свободи; підняття престижу української мови; плекання поваги до свого навчального закладу, розвиток і дотримання його традицій.

У коледжі щорічно проводяться виховні заходи культурознавчого характеру, які допомагають виконанню всіх окреслених вище завдань, це – «Масляна», «Андріївські вечорниці», «Зимові традиційні свята українців», «Святкові дзвони Великодня», «Українські народні звичаї та традиції зустрічі весни», «Традиції, вірування та звичаї Півдня України», «Ми роду козацького діти, землі української цвіт», «Вишивана моя Україна», а також проводяться майстер-класи з розпису писанок та медяників, відвідуються музеї міста та області, здійснюються екскурсії Україною.

Увесь педагогічний колектив коледжу невпинно застосовує найкращі здобутки української та світової культури, що сприяють формуванню свідомої громадянської позиції сучасного покоління молоді, а знання з культурознавства сприяють усвідомленню цінностей національних традицій та культури.

Література

1. Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство. – К: Альтерпрес, 2007.

2. Закович М. М., Зезюн І. А., Семашко О. М. Культурологія: українська та зарубіжна культура. – К., 2004. – 567 с.
3. Кормич Л. І., Багацький В. В. Культурологія. Історія і теорія світової культури ХХ ст. – Х., 2004. – 304 с.
4. Українська та зарубіжна культура. /За ред. В. О. Лозового. – Х., 2006. – 376 с.

Н.М. Кузьмінська, Т.М. Приходько

*Харківська державна зооветеринарна
академія*

ТРАДИЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНА КУЛЬТУРА

Традиції визначають як ідеї, погляди, смаки, звичаї, порядки, правила поведінки, що історично склались та передаються з покоління у покоління, тобто у самому понятті «традиції» закладена діалогічність, «розмова» з людьми, що жили раніше, зануреність у культурний простір минулого, поверхнєве копіювання або глибоке засвоєння досвіду попередників. Тому першою важливою особливістю традицій можна вважати їх вплив на процес соціалізації людини, на становлення здатності приєднуватись до культурних здобутків певної соціальної групи або етносу.

Також, в традиціях є момент рецептурності, вказівки на спосіб дій, на те, як потрібно чинити у конкретній ситуації, але алгоритм поведінки особа складає для себе сама. Вона створює свою повсякденність з настанов батьків та родичів, які неусвідомлено або ж свідомо опираються як на досвід попередніх генерацій, так і на виклики сьогодення. Неабиякий вплив на самостановлення особи справляють ціннісні орієнтації друзів, вимоги закладів освіти, засоби масової інформації, барвистість інформаційного простору.

Традиції, і це наступна їх особливість, виявляють себе як гнучка система, що певною мірою здатна змінюватись під впливом сьогодення, – відбувається відтворення минулого у сучасних вимірах.

Сьогоденне відтворення традицій є процесом емоційно забарвленим, висвітлення традицій у теперішніх реаліях дуже часто відбувається у вигляді щиросердечних дій на пошанування героїчного минулого. В індивідуальному культурному просторі традиції трансформуються у цінності та стають виховними чинниками, що сприяють становленню особистості.

ТРАДИЦІЇ – ОСНОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ РОДУ

Сучасне людство нараховує тисячі народів, близько 300 держав, більше 7 млрд землян, які є тільки одним з майже двох млн видів рослин і тварин. Біомаса людства складає одну п'ятитисячну від загальної маси всіх живих істот. За час існування людського роду змінилося біля тисячі поколінь (якщо прийняти за тривалість життя кожного з них приблизно 60 років). Серед усієї цієї величезної маси людей немає двох, які були б зовсім однаковими, кожен має свої неповторні особливості. Між людьми існують не тільки індивідуальні, але й групові розходження: сімейні, статеві, вікові, професійні, національні тощо. Що ж поєднує настільки різних людей в єдине людство? Насамперед – єдина загальнолюдська культура, заснована на загальнолюдських цінностях. Загальнолюдську культуру не слід розуміти як прийняття всім людством певної загальної системи цінностей, тобто уніфікації культур. Мова йде про розвиток і взаємозв'язок національних культур, а найголовніше – про збереження власної ідентичності національної культури [1, с. 16].

Сучасна Україна переживає злам своєї культури, багато в чому пов'язаний з осмисленням неминучості оновлення, переформування етнокультури, культури, взаємопізнання і взаємопоєднання. Сьогодні перед суспільством та владою стоїть завдання вишукування механізмів і забезпечення своєї етнокультурної ідентичності [2, с. 35].

Багато хто звик думати про культуру України лише як про мову, національний одяг (шаровари чи сукня, вишита машинкою, вареники чи борщ). Але в сучасному світі культура – це набагато більше. Це розвиток, наука, мистецтво, література, преса, музика, кіно, сучасні технології цифрових, світлових, інтерактивних і інших видів мистецтва тощо. Проте досвід

історичного розвитку людства показує: феномен українського національного культурного розмаїття формується на традиційній культурі, аматорському мистецтві, на унікальних ремеслах та глибинних традиціях, які необхідно зберігати та відтворювати.

Від прадавніх часів життєва мудрість наших предків їх світовідчуття та світосприймання закладені в українських звичаях, обрядах, фольклорі, що являють собою закони, якими українці керувались щоденно. У них пояснюються та обґрунтовуються взаємини між людьми, цінність культури окремої людини і народу в цілому. Як і рідна мова, звичаї об'єднують людей в один народ. Дохристиянські звичаї гармонійно переплелися з релігійними, утворивши обряди, які ми маємо на сьогодні: Різдво, Великдень, Івана Купала тощо.

Обряди охоплюють все життя людини: від народження до смерті (пологи, запросини баби-повитухи, відвідини новонародженого та породіллі, хрестини, дівування, заручини, весілля, поховання); всі сфери людської діяльності та сільського господарства (заклик весни, веснянки, перша борозна, зажинки, жнива, обжинки, Спас).

Багатющий скарб звичаїв нашого народу ми отримали в спадок і мусимо зберегти його та, нічого не втративши, передати нашим дітям, щоб не перервався зв'язок поколінь, щоби зберегти генетичну пам'ять нашого народу. Під генетичною пам'яттю розуміють здатність «пам'ятати» те, чого пам'ятати ніяк не можна, те, чого не було в безпосередньому життєвому досвіді, в життєвій практиці індивіда. Ще її називають «пам'яттю предків», «пам'яттю Роду». Генетична пам'ять властива кожному народові, зумовлює специфічні форми його духовної культури [3, с. 269].

Ідеологія ХХ століття була спрямована на знищення цих понять і відрізала корені більшості родів. Діяльність комуністичної держави була спрямована на те, аби ще більше порушити зв'язок поколінь: масові переселення людей, репресії, відмова від духовності призвели до того, що ми втратили пам'ять

Роду, пам'ять того, хто ми є, якого роду. Зараз прийшов час відновити родове коріння і зв'язок поколінь.

Втрата «пам'яті Роду» сьогодні стала однією з найголовніших проблем людства. Хтось для того, щоб вижити, був змушений відмовлятися від свого походження. Хтось, волею випадку або долі, був відрізаний від своєї родини або соціального середовища. Відбулося руйнування зв'язків – родинних, соціальних, етнічних. І це не могло не позначитися на стані розуму, на збіднінні духовного життя людей, тому як однією з найголовніших рис людини завжди була самоідентифікація, тобто розуміння свого місця, себе, розуміння, хто ти є. Зв'язок поколінь, їх гармонійна взаємодія дуже важливі для всіх членів роду. Без взаємодії з родом неможливий духовний розвиток. Точніше, він можливий до певного рівня, далі якого можна піти, тільки наповнившись енергією, силою роду. Людина не може існувати поза своїм родом. Родова програма – це сукупні дії наших Предків. Потрібно досліджувати глибину свого роду. Генетична пам'ять зберігається в генотипі, передається у спадок і відтворюється в потомстві. Якщо тато мав дуже гарний голос, а мама писала чудові вірші, то ці ж здібності є й у вас на глибокому генетичному рівні. Програма роду діятиме на нас, хочемо ми того чи ні. Єдине, що ми можемо зробити, – це змінити цю програму, працюючи над собою. Адже ми є господарями свого життя. Звичайно, це не просте завдання, але його потрібно вирішити, щоби не перервати розвиток Роду, Нації, Людства.

Література

1. Борисенко В. К. Весільні звичаї та обряди на Україні: Історико-етнографічне дослідження / АН УРСР. Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського; відп. ред. М. М. Пазяк.— К. : Наук, думка, 1988.

2. Гавриш І. В., Жежерун В. Т. Роль менталітету, національного характеру та патріотизму у формуванні держави й об'єднанні України // Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. – Харків: ХУПС, 2006. – Вип. 1.

3. Гримак Л.П. «Тамниці гіпнозу. Сучасний погляд». – СПб.: Пітер, 2004.

**ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ТА
САМОБУТНЬОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В
АГРАРНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Одним із важливих завдань сучасної освіти є підготовка свідомої особистості з високим рівнем культури і духовності, спроможної самостійно приймати нестандартні рішення, творчо мислити, гнучко реагувати на зміни обставин і самій їх творити.

Творча, сповнена духовності молодь спроможна перетворити камінь на витвір мистецтва, дерево – на історичну пам’ятку, залізну руду – на залізничну колію. Особливого значення сьогодні набуває проблема виховання духовних цінностей у студентської молоді. Найбільш важливим є наявність і збереження системи культурних та духовних цінностей, що складають ціннісний смисл людського буття. В сучасних умовах у молодіжному середовищі спостерігається небезпечно для соціальної стабільності суспільства зростання бездуховності, зневаги до правових та моральних норм, антисоціальної поведінки, відбувається залучення до злочинного бізнесу, втрата соціального оптимізму, несприйняття загальнолюдських цінностей. Рівень духовності та моралі, культурні запити та потреби сучасної молоді є одним із найбільш вагомих соціокультурних характеристик українського суспільства, а перспективи їхнього розвитку вирішальною мірою визначають майбутнє України. Велика роль у цьому процесі належить викладачам, які супроводжують у студентської молоді особистісне самовизначення, закладають основи духовності, духовної культури, сприяють формуванню світогляду, вихованню моралі. Духовність – це усвідомлення та вдосконалення особи на шляху пізнання нею добра, істини, краси.

Постає питання, де знайти джерело, з якого можна зачерпнути ковток енергії для духовного розвитку української молоді. Відповідно для цього створені інститути, що вивчають цю проблему, існує нормативно-правове забезпечення, покликане зберігати і примножувати нашу духовну та культурну спадщину. Ні для кого не є секретом, що занепад духовності цілком пов'язаний із політичною та соціально-економічною ситуацією, що склалася в Україні впродовж останніх років. Ми живемо в час так званих «ринкових відносин», де розшарування на бідних і багатих, тою чи іншою мірою впливає на стосунки між молодими людьми. Ці відносини породили «новий дух» заробляння грошей, що не обійшло і студентську молодь. У молодих людей виникає своє бачення навколишнього світу, його розуміння. Вони зустрічаються з колізіями реального життя, які відсутні в навчальному закладі, впливають на ще не зрілу особистість, прищеплюють цінності, які не завжди відповідають моральним цінностям. Численні соціальні дослідження доводять, що нам буде надзвичайно складно відновити той прошарок національно-культурного розвитку, який ми загубили внаслідок знищення української інтелігенції, і, як наслідок, занепаду української книги, театру, кінематографу тощо.

Занепадає українське село, адже там наодинці з природою карбувалися героїчні звершення наших дідів, в українській пісні прослуховувалась щирість душі, а на підставі загальнолюдських цінностей формувалась державність. Досвід сучасних цивілізованих країн показує, що дух вільного підприємництва поступово орієнтує зміст виробництва та споживання на етнічно-культурні цінності, а економічне процвітання в основному пов'язане з культурою. Історія доводить: життєвий рівень будь-якої країни є прямим наслідком рівня освіченості та культури суспільства. Так, японці на основі соціологічних досліджень дійшли висновку, що у працівників з низькою загальною культурою – низька відповідальність за доручену справу. Тому власники багатьох підприємств для своїх працівників запровадили обов'язкові заняття з історії світової літератури, музики, живопису. Витратити великі кошти на

розвиток культури своїх працівників їх примушує висновок науковців: без знання мистецтва, без культури не може бути повноцінної людини, а отже – і спеціаліста. Молодість – пора, коли кожен повинен сам визначити свою долю, знайти єдино вірний життєвий шлях, що веде до успіху, який дозволить максимально реалізувати свої здібності і таланти. Можна стверджувати, що молодь, яка вирішила отримувати вищу освіту, вже має достойну мету, в процесі досягнення якої вона буде поповнювати знання, отримувати практичний досвід та відповідне виховання.

Аграрні заклади освіти мають свої традиції, яким вже не один рік, свої надбання, досвід і у вихованні особистості. Фестиваль художньої творчості «Софіївські зорі», покликаний зберігати самобутню культуру нашого народу, вікові традиції поколінь, той мелос, у якому закодована душа нації, що єднає нас усіх в український народ за час свого фестивалю підтвердив важливість, право на довговічне існування, знайшов численних прихильників та друзів.

Недаремно ще великий педагог В. Сухомлинський вважав музику мовою почуттів, яка поєднує моральні, емоційні, естетичні сфери людини. На його думку, музичне виховання – це не виховання музиканта, а, перш за все, виховання людини. У своїй праці “Народження громадянина” наголошував на тому, що пізнання світу почуттів неможливе без розуміння і переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику й діставати насолоду від неї. Без музики важко переконати людину, яка вступає у світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання – основа емоційної, естетичної, моральної культури.

На думку аграрних закладів освіти Кіровоградщини: «З появою фестивалю «Софіївські зорі» у колективах аграрних закладів освіти з’явилась мотивація наполегливо займатись розвитком творчих здібностей студентів, пошуком талантів, починаючи з початку навчального року, пошуком талановитих керівників гуртків художньої самодіяльності, оновлення змісту роботи над сценаріями виховних заходів, оновлення костюмів, оновлення складу вокального ансамблю, вокалістів та хореографічного ансамблю.

Найбільш вдалимими були виступи художніх колективів у 2012 році, коли ми вибороли: три дипломи I ступеня та один диплом II ступеня. Це для нас була перемога, до якої йшли не один рік. Вимушена перерва у проведенні фестивалю була не на користь. Адже зменшилась кількість студентів, які займалися б у гуртках художньої самодіяльності, погіршився рівень сценічної культури і майстерності.

Звістка про відновлення проведення обласного етапу фестивалю у 2016 році це, як вода для спраглого. Ви не уявляєте з яким ентузіазмом почалась підготовка до проведення фестивалю. І все вдалося. Будемо сподіватися на продовження проведення фестивалю, він буде сприяти розвитку нових талантів».

З роками фестиваль не лише підтвердив свою важливість, право на довговічне існування, а й знайшов численних прихильників та друзів. І кожного року учасники та організатори зустрічаються не лише з метою популяризації творчої діяльності аматорських колективів, а й з бажанням підвищувати рівень виховної роботи та сприяти розвитку кожної творчої індивідуальності. Незалежно від віку та виду діяльності, кожний учасник несе у собі інформацію з глибини віків національної культури та прагне передати свою любов до рідного слова, пісні, танцю. На думку представників Одещини, – «проведення фестивалю «Софіївські зорі» має надзвичайне значення і ще раз доводить, що виховання молоді, підтримка обдарованих дітей сприяє посиленню дружніх зв'язків та зміцненню творчої взаємодії між молоддю різних навчальних закладів і це надзвичайно важливо сьогодні не лише для студентів, а й для керівників аматорських колективів, бо веде їх до роботи щодо підвищення виконавської майстерності учасників та обміну досвідом. Не менш важливим є створення у процесі виступів художніх колективів атмосфери дружби, поваги, творчого зростання».

За словами організаторів, фестиваль сприяє розвитку нових талантів, наповненню молодих сердець щирістю та добром. Мистецьке дійство «Софіївські зорі» є ознакою того, що молоде покоління повертається до

духовних джерел свого народу, черпаючи з них силу, завзяття і наснагу, зберігає і примножує славні вікові традиції української культури, окрилює на нові творчі пошуки та здобутки.

Свій відголосок фестиваль віднайшов і в інших мистецьких заходах, що проводяться в аграрних закладах освіти. До прикладу, фестиваль «Агроуніфест», започаткований Подільським державним аграрно-технічним університетом. Фестиваль-конкурс є пошуком нових форм та особливостей хореографічного, театрального, музичного, вокального, декоративно-прикладного, технічного жанрів, де кожен учасник має змогу продемонструвати розмаїття творчих здобутків сучасного та народного мистецтва. Програма фестивалю включає в себе конкурсні виступи, виставки, вечори дружби, екскурсії, нагородження переможців-конкурсу.

Ляска О.П.

кандидат психологічних наук, доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

Україна, м. Кам'янець-Подільський

Коваль Н.І.

кандидат педагогічних наук, доцент

школа «Реут»

Ізраїль, Рішон Ле Ціон

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В УМОВАХ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗВО

Серед чинників розвитку особистості навчання — один із найбільш значущих і визначальних, оскільки воно є одним із основних способів отримання освіти. Саме в навчанні відбувається зародження і розвиток основних психічних і особистісних новоутворень, набуття досвіду здійснення навчальної, пізнавальної, дослідницької та професійної діяльності.

Актуальність розвитку системи психологічного супроводу навчання у закладах вищої освіти підтверджує сучасна практика європейської освіти. Необхідність психологічного супроводу розвитку особистості студента обумовлена, перш за все, загальною гуманізацією суспільства, для якої характерне визнання людини як особистості і як суб'єкта власної життєдіяльності.

Психологічний супровід розуміється психологами (В.А. Горяннин, А.А. Деркач, Л.М. Мітіна, В.С. Мухіна) як підтримка психічно здорових людей, у яких на певному етапі життєвого шляху виникають труднощі. Психологічна допомога здійснюється відповідно до закономірностей розвитку, поступово відкриваючи перспективи саморозвитку, самопізнання і самореалізації особистості. В результаті психологічного супроводу створюються умови для

переходу особистості від допомоги ззовні до самодопомоги, до формування життєвої позиції «Я можу сам впоратися зі своїми життєвими труднощами».

Психологічний супровід здійснюється в рамках діяльності соціально-психологічних служб [2]. Вивчення основних психологічних проблем студентів на різних етапах навчання у ЗВО, а також вимог сучасного ринку праці до випускників, показує необхідність створення психологічних служб у закладах вищої освіти. Кожен із них самостійно визначає структуру психологічної служби, її місце та роль в освітньому процесі, зміст діяльності. Робота психологічних служб в освітньому закладі спрямована на підвищення ефективності взаємодії учасників педагогічного процесу, розширення можливостей ЗВО в розвитку життєвих компетентностей своїх вихованців.

Психологічний супровід студентів здійснюється з метою: психологічного забезпечення вільного і гармонійного розвитку особистості в сучасному суспільстві на всіх етапах її становлення та самореалізації; подолання труднощів особистісного зростання, корекції відхилень у поведінці, усунення конфліктних ситуацій у взаєминах.

Розгляд професійного розвитку як безперервного процесу самопроекування особистості зумовив розрізнення трьох основних стадій психологічної перебудови особистості: самовизначення, самовираження і самореалізація. Трансформувати модель адаптивної поведінки в модель професійного розвитку особистості можливо за допомогою психологічного супроводу, що передбачає допомогу в перетворенні мотиваційної, інтелектуальної, афективної і поведінкової структур особистості.

Психологічний супровід — це соціально-психологічна робота, що проводиться психологічною службою ЗВО, спрямована на активізацію особистісних і соціальних ресурсів, розвиток адаптаційного потенціалу особистості студентів упродовж усього навчання. Адаптаційний потенціал особистості значно впливає на процес соціально-психологічної адаптації до навчальної діяльності. Багато ситуацій навчальної діяльності можуть ставати нерозв'язними для студентів в силу виснаженості особистісних ресурсів та

адаптаційних можливостей. Протягом початкових курсів складається студентський колектив, формуються навички й уміння раціональної організації розумової діяльності, усвідомлюється покликання до обраної професії, виробляється оптимальний режим праці, дозвілля й побуту, встановлюється система роботи з самоосвіти і самовиховання професійно значущих якостей особистості. Різке ламання багаторічного звичного робочого стереотипу іноді призводить до нервових зривів і стресових реакцій. З цієї причини період адаптації, пов'язаний зі зміною колишніх стереотипів, може, на перших порах, зумовити і порівняно низьку успішність, і труднощі в спілкуванні. Знання індивідуально-психологічних особливостей студента, на основі яких будується система включення його в нові види діяльності і нове коло спілкування, дає можливість уникнути дезадаптаційного синдрому, забезпечити високий рівень соціально-психологічної адаптації до навчальної діяльності.

Основною метою психологічного супроводу студентів ЗВО є активізація основних компонентів адаптаційного потенціалу особистості: нервово-психічної стійкості, рівень розвитку якої забезпечує толерантність до стресу; самооцінки особистості, яка є ядром саморегуляції і визначає ступінь адекватності сприйняття умов діяльності і своїх можливостей; відчуття соціальної підтримки, що обумовлює почуття власної значущості для навколишніх; конфліктостійкість особистості, тобто всіх властивостей і якостей особистості, що обумовлюють структуру, динамічні властивості адаптаційної відповіді на неузгодженість в системі «особистість-середовище», перетворення адаптаційних навичок і розширення адаптивності.

Навчальна діяльність ставить перед студентами завищені вимоги до самоорганізації навчального процесу. Для успішної адаптації студентам важливо вміти саморегулювати свою навчальну діяльність і психоемоційний стан. У процесі психологічного супроводу важливо розвивати у студентів здатність до саморегуляції психоемоційного стану, а саме — оптимальне підтримання активності, життєвого тону, гарного самопочуття і настрою,

впевненості в собі і помірної тривоги, що переходить у відповідальність [3]. Більшою мірою психологічної допомоги потребують студенти першого курсу, студенти з інвалідністю та магістранти. Переживаючи особисті психологічні проблеми, вони зазнають серйозних труднощів у процесі соціально-психологічної адаптації до умов ЗВО, до вимог викладачів, до специфіки досліджуваних курсів, до нового навчального колективу. Безсумнівно, їм необхідна психологічна допомога, спрямована на формування навичок саморегуляції навчальної діяльності та психоемоційного стану; на підвищення мотивації навчальної діяльності та професійної мотивації; становлення навичок безконфліктного спілкування в навчальному колективі і з викладачами; успішної і впевненої поведінки, спрямованої на досягнення поставленої мети [3].

Психологічний супровід студентів включає в себе індивідуальні та групові методи психологічної роботи: психологічне просвітництво; психологічне консультування; психологічну діагностику; соціально-психологічний тренінг; психологічну корекцію. Фахівці служб практичної психології можуть значною мірою полегшити, зробити більш ефективним і забарвленим позитивними емоціями перший період навчання, включивши у свої програми такі заходи, як навчання і знайомство з основними прийомами навчання (навички конспектування, виступи з повідомленнями, написання рефератів, участь у конференціях та ін.); навчання прийомам саморегуляції, способам зняття втоми і напруги, відновлення працездатності; тренінги мотивації досягнення; тренінги комунікативних умінь; практикуми з використанням мнемотехнічних прийомів, вправ на розвиток творчого мислення; навчання способам зняття тривоги і страху, які дуже часто виявляються у студентів в особистісній сфері.

Психологічний супровід студентів-мігрантів повинен бути спрямованим на підвищення адаптаційного потенціалу особистості, вироблення продуктивних стратегій подолання стресу, розвиток комунікативних навичок.

Психологічна безпорадність, пережита студентами з інвалідністю, накладає серйозний відбиток на розвиток їх особистості, на формування системи відносин, особливості подолання важких життєвих ситуацій в цілому. Стає зрозумілим, що без зміни системи відносин особистості, без формування активної життєвої позиції, самостійності, відповідальності, індивідуальності неможливо подолати психологічну безпорадність, що утрудняє соціально-психологічну адаптацію цієї категорії студентів. Важливо сформувати у студента, який має обмеження в діяльності, прийняття себе таким, яким він є, здатності актуалізувати ресурси і можливості, допомогти поставити адекватні досяжні цілі і досягати їх [1].

Таким чином, в умовах модернізації освіти, створення психологічної служби у ЗВО є необхідним процесом не тільки у зв'язку із завданнями підвищення професійної підготовки фахівців, а й зі створенням відповідних умов для розвитку, саморозвитку і самореалізації особистості. Сутність психологічного супроводу студентів полягає в наданні допомоги, підтримки в прийнятті рішення студентом в складних життєвих ситуаціях. Рішення поставлених завдань здійснюється психологічною службою ЗВО через основні напрямки психологічної підтримки студентів:

- психологічну підтримку процесу адаптації студентів в навчально-професійній діяльності;
- психологічну підтримку процесу формування професійно-педагогічної спрямованості й образу професії;
- психологічну підтримку професійного та особистісного розвитку.

Формами реалізації психологічної підтримки та допомоги студентам виступають тренінгові та проблемні групи, взаємодія в яких направлена на вирішення типових проблем молодих людей, серед яких: адаптація до нового освітнього середовища; подолання суб'єктивних й об'єктивних труднощів в освітньому процесі. Внаслідок взаємодії в цих групах формується психологічна культура, педагогічна спрямованість, готовність приймати відповідальність за професійний та особистий розвиток, здатність до

усвідомленої адекватної поведінки, емоційна гнучкість, здатність зберігати психологічне здоров'я. Отже, професійний розвиток студентів буде більш ефективним, якщо в рамках діяльності психологічної служби ЗВО буде реалізована програма психологічного супроводу, спрямована на підвищення адаптаційних можливостей особистості, розвиток комунікативної компетентності, емоційної гнучкості, креативності в процесі розв'язання професійних завдань, навичок саморегуляції діяльності та емоційно-вольової сфери.

Література

1. Грузева Т. С, Кульчицька Т. К. Сучасні тенденції психічного здоров'я та заходи щодо його поліпшення. Психічне здоров'я. 2004. № 2 (3).с. 4 - 9.
2. Чепелева Н. В., Повякель Н. Т. Психологічна служба у вищих закладах освіти. Практична психологія та соціальна робота. 2001. № 6. С. 2 - 4.
3. Яцишина Ю. Н. О роли психологической службы технического вуза в сохранении и укреплении психического здоровья будущего специалиста. Корпоративна культура організацій ХХІ століття: 36. наук. пр. Під заг. ред. Г. Л. Хаєта. Краматорськ: ДДМА, 2005. С. 92-94.

Г.В. Овчаренко-Шовкопляс

М.О. Козін

Березоворудський аграрний коледж ПДАА

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МОЛОДІ – ОДНЕ З ГОЛОВНИХ ЗАВДАНЬ ОСВІТИ

Одним із напрямків освітнього процесу є виховання у студентської молоді національної самосвідомості, формування якої не може відбуватися без пізнання створених упродовж віків народом цінностей: мови, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв, зразків декоративно-прикладного мистецтва тощо. Саме вони покликані формувати наш світогляд та національну ідентичність.

Сучасна масова культура вихолощує душу, стирає національні ознаки, робить людину безликою. Низькопробні телешоу, бойовики заповнюють інформаційний простір, отруюють свідомість молоді. Тож повернення молодих людей до джерел народної культури є важливим завданням освіти.

Формування національної самосвідомості молоді в Березоворудському аграрному коледжі ПДАА відбувається не лише на заняттях історії, мови, літератури, мистецтва. Перш за все, цей процес здійснюється на місцевому матеріалі, в позаурочний час шляхом проведення національно-патріотичних, культурно-масових заходів.

Велике значення має створення культурних осередків, у яких діти здобувають соціальний досвід, знайомляться з багатством духовної культури народу, його національними традиціями. Одним із таких осередків у нашому коледжі є історико-краєзнавчий музей, заснований у 1974 р. Він став місцем прилучення молоді до духовних скарбів народу. Цей культурно-освітній осередок створений для вивчення, збереження та використання пам'яток історії та культури наших пращурів. Адже, не знаючи минулого, не можна будувати майбутнє.

Музей відтворює історію Березової Рудки від часу її заснування (1717 р.) гетьманом України Іваном Скоропадським і до наших днів. Його експозиція

— цікава подорож у минуле нашого народу на прикладі історії невеличкого куточка Полтавщини.

Розташований музей в одному із флігелів колишньої садиби Закревських, експозиція розміщена в 11 залах і налічує близько 5 тисяч експонатів. Це унікальні фотографії, документи, твори літератури, живопису, народних художніх промислів. Кожна експозиція є сторінкою історії малої Батьківщини, що в мініатюрі відтворює історію нашого народу. Тут можна познайомитися з історією заснування села, кліматом, флорою, фауною, побачити побутові речі, одяг XVIII—XIX ст., простежити соціально-економічний та культурний розвиток села протягом XX ст.

Цікавою є Шевченківська літературно-меморіальна кімната. В експозиції зібрані матеріали про життєвий і творчий шлях Тараса Григоровича, час його перебування в Березовій Рудці у 1843, 1845, 1846 рр. Зібраний великий матеріал про родину Закревських, п'ять поколінь яких пройшло через Березову Рудку і кожне покоління піклувалося про вдосконалення свого маєтку, який став перлиною палацово-паркової архітектури XVIII—XIX ст.

Студенти є не лише споглядачами, вони беруть активну участь у роботі музею. Тут працює школа молодого екскурсовода. Перша виховна година для перших курсів присвячується знайомству з 90-річною історією навчального закладу, з його працівниками і студентами. Багатий матеріал з історії навчального закладу, заснованого 1929 р., забезпечує духовну єдність поколінь.

Кімната бойової слави воїнів села Березова Рудка присвячена Другій світовій війні. Тут, крім місцевої історії, можна побачити велику діораму «Битва в урочищі Шумейкове» Експонуються також речі періоду війни, що є гарним наочним матеріалом. Музей є осередком виховання не лише студентської молоді, а й молоді з інших регіонів України. Він включений в туристичний маршрут «По Шевченківських місцях України».

Березова Рудка подарувала Україні багато славетних імен. Одне з них — ім'я великого поета-пісняра Дмитра Омеляновича Луценка. В 1991 році при

музеї була відкрита кімната, присвячена йому. Дипломантами луценківської премії «Осіньне золото», яка щорічно вручається на батьківщині поета з 2001 р. стало багато визначних поетів, самодіяльних композиторів, співаків. Серед них є березоворудчани: самодіяльний композитор, керівник Березоворудського народного хору Володимир Назаренко, який поклав на музику 22 вірші Дмитра Омеляновича, Котенко Олександр Володимирович — ініціатор започаткування свята «Осіньне золото». Лауреатами премії стали:

народний самодіяльний хоровий колектив коледжу, народний вокальний ансамбль «Старости». Вони пропагують українську народну пісню: патріотичну, козацьку, обрядову, сучасну. Такий багатий співучий колектив є базою для прилучення молоді до української пісні, участі студентів у хоровій і вокальній творчості.

Експозиції декоративно-прикладного мистецтва завжди привертають увагу і зацікавлюють студентів, адже вони базуються на кращих народних традиціях. В музеї експонується: колекція старовинних рушників; колекція пасхальних писанок; колекція виробів з соломи, рогози.

Українське народне декоративно-прикладне мистецтво багате і різноманітне: художня обробка дерева, розпис, вишивання, ткацтво, різьблення, вироби з глини, шкіри, соломи, лози тощо. У різні історичні періоди українські майстри постійно виготовляли вироби, життєво необхідні як на свята, так і в будні. У його прадавніх образах, зручних формах і розмаїтих орнаментальних мотивах містяться символи чарівної природи, доброта та щедрість українського народу. Народні майстри і майстрині не рідкість на полтавській землі. Їх роботи дають можливість пізнати віковичний досвід життя. У Березовій Рудці працює писанкарка і вишивальниця Г.С. Педяш, вироби якої були неодноразово представлені на обласних та республіканських виставках. Її майстер-класи дають можливість студентам познайомитися не лише з різною технікою виготовлення писанок, а й дізнатися про їх роль в житті українського народу.

Цікавими для молоді є майстер-класи з виготовлення ляльки-мотанки, які проводить М.С. Русіна. Мотанки — давні родинні обереги українців. Такі ляльки уособлюють собою єднання сімейних зв'язків поколінь. Мотанка — символ добра та благополуччя, символ надії на краще та сильний сакральний предмет. І не має значення, чи створилася лялька для забавки дитині, чи як важливий оберіг чи подарунок до свята. Діти самостійно створюють ляльку і визначають її призначення.

Вже саме розташування коледжу на території маєтку родини Закревських, справжньої перлини архітектури і садово-паркового мистецтва, духовно наснажує. Березоворудський парк є складовою Пирятинського національного парку. Викладач коледжу Тронь Н.В. разом зі студентами організувала в парку «Екологічну стежку», на зупинках якої всі бажаючі можуть ознайомитися з флорою і фауною (рідкісними екземплярами) цього біому, долучаються до освітньої роботи з екологічного виховання: збереження навколишнього середовища, охорони рідкісних видів тварин і рослин, оновлення зелених насаджень.

Традиційними в коледжі стали такі свята, як «Осіннє золото», «День молоді», в організації і проведенні яких безпосередню участь беруть студенти. Залучення молоді до скарбів народної культури здійснюється й іншими заходами, що проводяться в навчальному закладі.

Чарівний світ народного мистецтва, традиційної культури сприятливо впливає на кожного з нас щодня. Знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідні не лише для піднесення національної гідності, а й для використання кращих традицій у практиці сьогодення. Саме ці аспекти є основними для всього педагогічного колективу, який готує не лише фахівців а й формує гармонійну особистість, здатну засвоїти, зберегти, передати кращі традиції, звичаї нашого народу наступним поколінням.

Г.Ю. Омельченко

*Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка*

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНО- ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

На сучасному етапі розвитку суспільства в навчально-виховному процесі закладів вищої освіти акцентується увага на розвитку особистості як суб'єкті засвоєння, використання й відтворення культурних цінностей. Це зумовлено необхідністю дотримання гуманістичних і демократичних принципів соціального життя, зосередження уваги на особистості студента, його становищі, статусі, а також усвідомлення потреби в новій комплексній системі знань для студентської молоді. Сучасна система аграрної освіти повинна забезпечити навчання і виховання фахівців-аграрників відповідно до потреб суспільства, з урахуванням особистих якостей, кваліфікації, світогляду та сформувати гендерно відповідальну поведінку. Поєднання гуманітарної підготовки з професійною кваліфікацією майбутніх спеціалістів – одна з найактуальніших проблем діяльності вищих навчальних закладів технічного профілю.

Освіта виступає важливим інститутом формування гендерних знань, зокрема, гендерної культури студентської молоді, сформувати яку можливо за умови виконання низки педагогічних умов. Питання обґрунтування педагогічних умов щодо гендерних проблем висвітлені в наукових працях багатьох науковців. Однак умови формування гендерної культури під час вивчення соціально-гуманітарних дисциплін не достатньо розроблені і потребують більш детального вивчення та систематизації. Саме навчальні заклади здатні формувати гендерну культуру студентської молоді в процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін. Педагогічною умовою цього є спеціально організована сукупність педагогічних обставин, які будуть сприяти

підвищенню ефективності формування гендерної культури студентської молоді в навчально-виховному процесі.

Якісні зміни процесу організації навчальної та позанавчальної діяльності студентства закладів вищої освіти, використання інтерактивних технологій щодо організації всіх видів діяльності допоможуть у вирішенні цього питання.

Зміни життя в сучасному світі вимагають і змін мети та призначення сучасної освіти. Знижується функціональна значущість і привабливість традиційної організації навчання, передача «готових» знань від викладача до слухача перестає бути основним завданням навчального процесу. Розробляючи педагогічну умову з використання інтерактивних технологій, ми передбачаємо активізувати й вдосконалювати діяльність наявних навчально-виховних форм і методів, а також впроваджувати нововведення. У сучасній освіті знайшли широке використання інтерактивні педагогічні технології, які сприяють становленню особистості студента, підвищенню мотивації студентської молоді до навчально-виховного процесу, в якому особливе місце посідає процес формування їх власної культури, в тому числі й гендерної [1, с. 23].

Важливо викликати інтерес до навчальної теми, перетворювати аудиторію пасивних спостерігачів на активних учасників заняття. Якщо викладач/ка у своїй роботі буде використовувати активні форми та методи навчання, то це важливе питання буде вирішене саме по собі. Активні форми навчання будуються на інтерактивних методах, коли існує взаємозв'язок не лише між викладачем і слухачем, а й між слухачами у навчанні.

Інтерактивне навчання має на меті: створення умов для залучення всіх слухачів до процесу пізнання; надання можливості кожному розуміти і рефлексувати з приводу того, що він знає і думає; вироблення життєвих цінностей; створення атмосфери співпраці, взаємодії; розвиток комунікативних якостей і здібностей; створення комфортних умов навчання, які б викликали у кожного слухача відчуття своєї успішності, інтелектуальної спроможності, захищеності, неповторності, значущості.

Інтерактивне навчання з використанням інтерактивних технологій є одним із сучасних напрямків активного навчання, яке найбільшою мірою відповідає психологічним особливостям і педагогічним закономірностям навчання дорослої людини.

До основних принципів інтерактивного навчання належать: принцип діалогічної взаємодії, принцип кооперації й співробітництва, принцип активно-рольової (ігрової) і тренінгової організації навчання. Розробляючи методику викладання дисциплін соціально-педагогічного циклу, Р. Войнола наводить низку інтерактивних форм навчання, які можна використовувати в якості інтерактивних технологій для розробки педагогічної умови формування гендерної культури студентської молоді: інтерактивні презентації; дискусії; «круглі столи»; конкурси наукових робіт з гендерної проблематики; тренінгові форми; колективне вирішення творчих завдань; групові й індивідуальні вправи; обговорення відеозаписів, включаючи запис власних дій тощо [2, с. 58].

Метод мозкової атаки – це метод розв’язання невідкладних завдань за короткий час. Сутність методу полягає в тому, що необхідно висловити якомога більшу кількість ідей за невеликий проміжок часу, обговорити їх та класифікувати. Цей метод використовується для вирішення складних проблем з будь-якої теми, в тому числі — гендерної. Метод мозкової атаки можна використовувати в різних видах діяльності: в роботах із малими та великими навчальними групами, командами, індивідуальній роботі.

«Круглий стіл» — це свого роду нарада з обміну досвідом й обговорення практичного досвіду, досягнень і помилок. У такий спосіб слухачі освоюють зміст гендерної теми, її ключові проблеми, формують систему знань з даної теми.

Інтерактивні технології в процесі організації навчальної і позанавчальної діяльності студентів у вищій школі повинні конструюватися викладачем із сукупності активних форм, методів, засобів навчання. Так, наприклад, гендерний тренінг виступає методом групового навчання з використанням

прийомів педагогіки, психології, логіки, за допомогою яких формується оволодіння формами гендерно культурної поведінки.

Вищезазначені інтерактивні форми навчання можуть слугувати для висвітлення питань гендерного змісту в дисциплінах соціально-гуманітарного циклу щодо підвищення мотивації студентської молоді для формування їх власної гендерної культури. У теорії та практиці використання інтерактивних технологій розроблена значна кількість принципів щодо їх конструювання, організації та впровадження. Ми вважаємо, що інтерактивні технології щодо підвищення мотивації студентської молоді для формування їх власної гендерної культури повинні використовуватися як у навчальній, так і позанавчальній діяльності студентів вищих навчальних закладів і бути засновані на вдосконаленні особистісного підходу [4, с. 135].

Одним із пріоритетних завдань гендерної просвіти є розширення поля бачення проблеми рівноправності статей у різних сферах людської життєдіяльності, прищеплення гендерної чуйності, здатності відстоювати рівність стосунків. У будь-якому виді навчальних занять викладачі мусять застосовувати кілька методів навчання в різних комбінаціях задля формування гендерної культури студентів. Застосування певних методів навчання залежить від завдання та умов кожного виду занять.

Література

1. Інтерактивні методи навчання : навч. посібник / (П. Шевчук, П.Фенрих). – Щецін : WSAP, 2005. – С. 7 – 23
2. Войнола Р. Х. Методика викладання дисциплін соціально-педагогічного циклу : навч. посіб. /Р. Х. Войнола. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 140 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології.- К.: Академвидав, 2004.

Л. А. Пинда.

к. істор. н., директор НБ ЛНАУ

А.Д. Копитко,

к. істор. н., доцент кафедри гуманітарної освіти ЛНАУ

ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ НАСТАВНИКА АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ У ЛЬВІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Виховна робота в студентських академгрупах є невід’ємною складовою освітньої діяльності Львівського національного аграрного університету. Вона реалізовується за такими базовими напрямками: виховна робота, культурно-мистецька, спортивно-масова діяльність. Виховна робота наставника академічної групи вибудовується згідно з вітчизняним законодавством про вищу освіту, а також відповідно до типового «Положення про наставника академічної групи», в якому, зокрема, зазначено, що «головною метою діяльності наставника є формування національно свідомої, фізично здорової особистості з притаманними їй цінностями сучасного українського виховання» [1]. Саме тому недаремно головна мета виховання студентської молоді у ЛНАУ – формування свідомого громадянина України, патріота, представника української національної еліти через прищеплення високих моральних якостей та духовних цінностей. Виховний ідеал у ЛНАУ ґрунтується на патріотичному вихованні. Виховна робота базується на давніх і славних традиціях у сфері виховання молоді.

Виховна робота наставника в академічній групі студентів університету охоплює проведення виховних годин, творчих вечорів, відвідування театрів, музеїв та меморіальних аудиторій, зокрема тих, що функціонують в структурі ЛНАУ (Музей історії університету, Музей С. Бандери, Музей Є. Храпливого, Виставковий зал стародруків і рідкісних видань, навчальних аудиторій ім. Я. Зайшлого, Григорія Кияка) [3, с. 228–240], виставок, екскурсій. участь студентів у колективах художньої самодіяльності, спортивних секціях,

гуртках, культурних та спортивних заходах. Важливе значення у вихованні студентської молоді мають зустрічі студентів з відомими людьми, політиками, релігійними діячами, діячами культури і мистецтва, громадськими лідерами. Знайомство з митцями слова, художниками, громадськими діячами, акторами театру, естрадними співаками відбувається завдяки проведенню літературних вечорів, рекомендаційних бесід, літературних годин, презентацій книг, а також організації книжкових виставок, тематичних переглядів літератури. Зазначені моменти вимагають від наставника академгрупи доброго володіння основами психолого-педагогічних, психолого-управлінських, морально-етичних та естетичних знань, вмінь та навичок, що досягається тільки в результаті цілеспрямованої, систематичної роботи над собою. З цією метою у ЗВО функціонують спеціальні курси та методичні семінари для наставників, проводяться конкурси на визначення кращого наставника року.

Науковці працюють над створенням такої моделі вихованості людини, яка б давала їй змогу оптимально вирішувати складні питання своєї життєтворчості, успішно досягати індивідуальних і суспільних цілей. Особлива увага звертається на розробку нових виховних технологій, які б забезпечували формування й розвиток у підростаючої особистості насамперед духовних здібностей, як домінуючих і вирішальних для розвитку ціннісної системи людини.

Плідним результатом співпраці вчених та працівників Наукової бібліотеки ЛНАУ стало видання книги «Психолого-педагогічні аспекти діяльності наставника академічної групи. Бібліографічний довідник» (Львів, 2015). У передмові до нього ректор ЛНАУ, академік В.В. Снітинський наголосив: «Наше завдання підготувати не лише добрих спеціалістів, досконало знаючих свою справу, але й чуйних, творчих, ініціативних людей, прагнучих як до постійного самовдосконалення (професійного, психолого-педагогічного, організаційного, морально-естетичного тощо) себе, так і здатних зрозуміти глибинні струни чужої людської душі» [2, с. 4].

Іншим виданням, у якому відображені теоретико-методологічні та практичні виміри виховної діяльності наставника академічної групи, є підготовлена до друку, за сприяння ректора ЛНАУ, академіка Снітинського В.В., праця «Формування особистості студента: духовні та психолого-педагогічні аспекти» (Львів, 2019). У ній представлені ряд моментів, життєво необхідних для повноцінного розвитку сучасної студентської молоді та діяльності їх наставників: 1) сутність, методи та форми організації навчально-виховного процесу у ВНЗ, які дозволяють молодій людині себе знайти в духовно-моральному плані; 2) теоретичні та практичні складові філософсько-етичного та естетичного підґрунтя побудови навчально-виховного процесу – суттєвого чинника формування особистості і становлення її світогляду; 3) психолого-педагогічні виміри творення особистості молодої людини та принципи і методики управління й самоуправління цим процесом; 4) широкі можливості утвердження особистісного начала завдяки фаховому використанню інформаційних ресурсів (традиційних та сучасних).

Література

1. Положення про наставника академічної групи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lp.edu.ua/polozhennya-pro-nastavnyka-akademichnoyi-grupy>
2. Психолого-педагогічні аспекти діяльності наставника академічної групи: бібліографіч. дов. / уклад.: Р.А. Наконечний, А.Д. Копитко, І.М. Сас, Л.А. Пинда. Львів: ЛНАУ, 2015. 215 с.
3. Українська аграрна наука та освіта Східної Галичини у другій половині XIX – першій половині XX століття : довідник / укл.: В.В. Снітинський, А.Д. Копитко, Л.А. Пинда, М.В. Павлюх, А.М. Куза; за заг. ред. В.В. Снітинського. Львів: Простір-М, 2018. 242 с.

Прокопова О.П., Гуцол Т.Д.,

Шевцова А.В.

Подільський державний аграрно-технічний університет

ДО ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Формування національної системи освіти в Україні відбувається в умовах суттєвих змін у духовному просторі суспільства, що вимагає від освітян осмислення еволюції власної світоглядної позиції, внесення коректив в освітні, зокрема – виховні, орієнтири.

Становлення культурологічної позиції у сфері освіти обумовлене наявністю негативних факторів і суперечностей, які мають соціально-культурний характер, а саме: зниження якості освіти через “культурне старіння” змісту і форм, порушення принципу їх культуровідповідності; недостатність культуромісткості змісту освіти, домінування “знанневого” підходу на шкоду “ціннісного”; недооцінка взаємодії освіти й культури, невміння викладачів застосовувати культурологічні методи навчально-виховної діяльності; низька культурна грамотність переважної більшості випускників шкіл (абітурієнтів), які у подальшому житті не здатні забезпечити культуру сучасного виробництва, високу якість життєдіяльності.

Сьогодні в Україні мають місце суттєві зміни в співвідношенні ідеології, культури та освіти. У педагогічній науці зростає інтерес до культурологічних проблем освіти, таких як культуротворчі функції освіти; орієнтація на цінності і творчість; інноваційність; альтернативність освітніх культурних моделей.

Інтерпретація освітніх проблем із позицій культурології освіти дає можливість усвідомити, що суб'єкти освіти – це суб'єкти культурної діяльності, а проблеми освіти можна вирішити не тільки педагогічними, а й соціокультурними засобами. Складний і багатогранний процес реформування національної освіти висуває особливі вимоги до вивчення культурологічних

дисциплін у вищій школі як важливої складової частини у професійно-творчій підготовці студентської молоді.

Останнім часом активізувалися наукові пошуки в галузі модернізації професійної освіти (Н. Ничкало, Є. Пашков, С. Ставицький, В. Шубін, О. Романовський та ін.). Зокрема, розробляється проблема педагогічного забезпечення культурологічного складника у підготовці майбутніх фахівців.

У теоретичних дослідженнях накопичено достатньо знань для створення моделей педагогічної освіти на основі культурологічного підходу, які передбачають вивчення фахових предметів в інтеграції з гуманітарними дисциплінами.

Під культурологічною підготовкою розуміють планомірний педагогічний процес, який ґрунтується на засадах культурологічної спрямованості, гуманізації та гуманітаризації навчально-виховного процесу, діалогової взаємодії його суб'єктів; посилення у навчальних планах дисциплін, які забезпечують підвищення загальнокультурного рівня, духовного розвитку майбутнього спеціаліста, теоретичну і практичну підготовку до культуровідповідної діяльності; використання у навчально-виховному процесі національних культурних здобутків, збагачення змісту кращими зразками світової культури, оволодіння знаннями, уміннями й навичками використання їх у професійно-педагогічній діяльності; естетизація дозвіллевої діяльності, створення культуротворчого середовища формування майбутнього спеціаліста; культуровідповідної діяльності у позанавчальний час [3].

Культура фахівця характеризується науковцями як вияв зрілості й розвитку всієї системи соціально значущих особистісних якостей, що продуктивно реалізується в індивідуальній (суспільно-політичній, професійній, науковій та ін.) діяльності.

Культурологічна складова майбутнього фахівця будь-якої сфери, зокрема аграрної – це інтегрована якість, яка виражається через здатність особистості бути духовно й естетично вихованою, всебічно обізнаною; володіти національно-культурними знаннями (розумітися на традиціях, реаліях,

звичаях, духовних цінностях свого народу); усвідомлювати себе та кожна особистість як носія певної етнокультури; вміння бачити спільне й відмінне в культурах та світосприйнятті їхніх носіїв; формувати в студентів мовну картину світу національно свідомого громадянина.

Культурологічний компонент формування майбутнього фахівця нефілологічних спеціальностей є підґрунтям для здійснення якісної професійної діяльності, формування мовної особистості, національно свідомого громадянина – людини, яка знає мову і культуру своєї нації, володіє багатством виражальних засобів, продукує мовлення в різних життєвих ситуаціях, шанує, любить її і дбає про її збереження й розвиток. Професійний аспект культурологічної компетентності для студентів нефілологічних спеціальностей виступає системоутворюючим елементом, навколо якого формуються та розширюються інші складові професійної компетентності.

Отже, однією із ключових складових компонентів професійного становлення фахівців нефілологічних спеціальностей є культурологічна, актуальність формування якої зумовлена тим, що сучасний фахівець постійно є активним учасником процесу спілкування, носієм і репрезентантом власної культури, вираженої у мові, що передбачає знання лексики з національно-культурним компонентом, найменування предметів і явищ традиційного українського побуту, звичаїв, обрядів, народної творчості, живопису, фольклору тощо.

Література

1. Бех І. Д. Особистісно-орієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех ; МО України. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

БІБЛІОТЕКА – ОСЕРЕДОК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

*... Люди перестають мислити,
коли перестають читати...*

(Д. Дідро)

Сучасний розвиток освіти в Україні характеризується інтенсивним переосмисленням цінностей, пошуками нового в теорії та практиці навчання і виховання. Вища освіта повинна створювати умови не тільки для розвитку та професійного ставлення людини, а й давати розуміння загальності цінностей і приналежності до світового соціокультурного простору.

Велику роль у навчанні та вихованні молоді відіграє соціокультурна діяльність. Соціокультурна діяльність бібліотеки – це цілеспрямована і спеціально організована книгозбірнею як соціальним інститутом система дій та заходів, метою яких є сприяння вдосконаленню інтелектуально-матеріального та естетично-духовного стану суспільства шляхом доведення до свідомості різних соціальних груп громадян, конкретних користувачів наукових знань, емпіричних фактів, естетичних і морально-етичних цінностей, акумульованих у бібліотечних документних зібраннях на різних носіях, організації різних виставок, творчих зустрічей із письменниками і митцями тощо [2, с. 155].

Соціокультурна діяльність бібліотеки передбачає поєднання двох підходів – технічного, за якого бібліотека розглядається як механізм внутрішнього функціонування систем: комплектування, оброблення систематизації, каталогізації, видачі, і культурно-філософського, в рамках якого бібліотека репрезентується як культурне середовище спілкування

бібліотекаря і користувача, а також інформаційне середовище, де концентруються знання конкретної історичної епохи [1, с. 27].

Сьогодні висловлюється побоювання з приводу того, що тотальна віртуальна бібліотека остаточно знищить традиційні бібліотеки.

Чи настане кінець бібліотекам як соціальному організму?

Очевидно, що ні – з причини практичної, психологічної та, врешті, духовної сутності цієї установи.

Традиційні бібліотеки виживуть тому, що в нашій свідомості вони невіддільні від слова «Людина». Тут не лише читають, але й разом міркують, досліджують, обмінюються ідеями. Безпосереднім завданням бібліотеки є боротьба за молодого читача, бо в сучасному суспільстві ми втратили розуміння того, навіщо нам читати взагалі. Вічне питання «Що робити?» має досить конкретну відповідь: потрібно просто працювати, не драматизуючи проблему. Не секрет, що чимало студентів у взаємодії з книгами обмежуються підручниками й навчальними посібниками. Небажання читати пояснюють «несучасністю книг», можливостями Інтернету.

У Вишнянському коледжі працівники бібліотеки розв'язали це питання через проведення диспуту «Книга чи Інтернет?» В кінці диспуту зробили висновок, що інтернетом краще користуватись для відносно швидкого пошуку, як в енциклопедії, або при перевірці фактів, формуванні бібліографії для конкретного цитування. Якщо ж потрібно глибше попрацювати з текстом, надається перевага друкованій книжці. Всі варіанти мають право на існування.

Соціокультурна діяльність є важливим аспектом роботи бібліотеки Вишнянського коледжу.

До соціокультурних функцій бібліотеки належать: інформаційна, виставкова, просвітницька, консультаційна, вони спрямовані на формування ціннісних орієнтацій користувачів, розвиток читацької культури, розвиток можливостей і функцій бібліотеки як культурного центру створення привабливого іміджу бібліотеки. Соціокультурна діяльність також має функцію розрядки напруги [3, с. 24]. Працівники бібліотеки реалізують

функції соціокультурної діяльності за допомогою: організації виставок переглядів літератури, дослідження читацької культури, проведення масових заходів.

Основні напрями соціокультурної діяльності бібліотеки: національно-патріотичне виховання, громадсько-правове, формування естетичних поглядів молоді як складових цілісного виховного процесу.

Здійснюючи соціокультурну діяльність, працівники бібліотеки значну увагу приділяють формуванню й утвердженню національної свідомості молоді, вихованню у користувачів почуття патріотизму та гордості за свій народ.

У бібліотеці оформлені книжкові виставки: «Вічний оборонець України», «Історію не перепишеш – пам'ять не зітреш», «Крути: трагедія і перемога», «Шевченкове Слово і Слава», «Духовні посіви», «І засяяла благодать», «Дзвони пам'яті», «Україна понад усе», «Небесна сотня в вирій полетіла».

Працівники бібліотеки до вшанування подвигу Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної сотні провели обговорення книг: «Майдан від першої особи. Мистецтво на барикадах» та С. Кошкіної «Майдан. нерозкрита історія». При обговоренні книг були присутні очевидці подій – наші працівники. Це Матіяш Ю.О. працівник бібліотеки, голова студентського профкому та Гренюх П.З. – викладач історії (обидвоє нагороджені медаллю «За жертвність і любов до України»), які доповнювали дійсність своїми фактами, спогадами, враженнями.

Бібліотека проводить багато заходів, присвячених подіям Революції гідності та війні на сході України. Адже наш навчальний заклад розташований на Землі Героїв. Два наших земляки – Жеребний В.М. та Топій В.П. – Герої України, Герої Небесної сотні, а в зоні АТО загинули Яценко Б. та кіборг Альберт І. На одній вулиці – чотири Герої.

З елементами театралізації проведено годину пам'яті «Вони пішли з життя, щоб жити вічно», дискусії: «Шевченко та Майдан», «Україна – нація героїв».

У читальній залі проведені презентації книг: Кінзерська Н.Б. «Я в Сотні у Бога» (Львів : «Тріада плюс», 2016. – 72 с.); Традайкало О. «Майдан. Погляд зсередини» (К. : Сервіс «BOOKExpress»; вид. Мельник М.Ю., 2018. – 320 с.).

У нашому навчальному закладі дотримуються та зберігають традиції своїх предків, тому в читальній залі працівники бібліотеки провели тематичний вечір «Скарби бабусиної скрині», де були представлені 35 вишиванок.

Інноваційність у проведенні просвітницьких заходів виявляється в наявності елементів дискусійності, проблемності, театралізації, у викладі інформації, включенні ігрових моментів, використанні новітніх технологій, у залученні користувачів до розробки сценарію, їх активної участі в самому заході.

Надзвичайно цікаво працівники бібліотеки провели Тиждень Толерантності. Тут і анкетування, опитування, година роздумів «Толерантність – вимога часу чи моральна категорія», День подяки, диспут «Що таке толерантність в душі українців», а також квести «Толерантність починається з тебе» та «Толерантність – шлях до миру».

Підсумовуючи викладене в доповіді, хотілося би звернути увагу на те, що зараз у суспільстві поширюється орієнтація на пасивно-розважальні форми дозвілля, різні шоу та проекти, де можна заробити. В це поле бібліотека не вписується. Але жодне шоу не виховає людину, не навчить мислити, любити, бути громадянином. Тож пора переходити від співів і танців до читання та мислення. Дійсно, світ не виробив іншого шляху вибудовувати в собі людину й особистість ніж через мислення та читання. І шлях цей пролягає через бібліотеку. По суті – дуже просто. Лише треба вирішити: нам потрібне суспільство, що мислить, творить, будує, чи те, котре лише матеріально споживає.

Давайте задумаємося!

Література

1. Лупіна Л. Сучасні бібліотеки – відкритий простір для освіти, спілкування і дозвілля // Бібліотечний форум України. – 2015. – № 2. – С. 27–28.

2. Матвійчик О.Є. Бібліотека як соціокультурний інститут: Освітньо-виховна місія. / О.Є. Матвійчук // Вісник Національного авіаційного університету : Серія: Філософія. Культурологія, - 2010. – № 2. – с. 155–160.

ПЕДАГОГІЧНА І ГУМАНІТАРНА КУЛЬТУРА

У процесі розвитку суспільства зростає роль кваліфікованих фахівців у будь-якій галузі виробництва, зокрема і в освіті, оскільки, як зазначав М.П. Драгоманов, "планова перебудова освіти потребує майстра і не виконується сліпим інстинктом" [1, с. 197]. Завдання вчителя – не лише навчити читати і писати, рахувати, тобто дати певні знання, його мета набагато вища – розвинути і сформувати особистість.

Термін культура (лат. cultura) означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених усіма видами перетворювальної діяльності людини і суспільства. Сама ж людина і формується в процесі власної діяльності як культурно-історична істота, яка засвоює мову, прилучається до традицій і цінностей, що існують у суспільстві, оволодіває властивими для конкретного суспільства і його культури прийомами і навичками діяльності. Отже, людина є продуктом загальнолюдської культури, її представником і носієм. Педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури [1, с. 197; 2, с. 46]. У ній втілені духовні цінності освіти, в тому числі — виховання (педагогічні знання, теорії, концепції, накопичений педагогічний досвід, професійні етичні норми) та матеріальні (засоби навчання і виховання), а також способи творчої педагогічної діяльності, які слугують соціалізації особистості в конкретних історичних умовах [3, с. 3; 4, с. 10].

Педагогічна культура вчителя є системним утворенням. Її головними структурними компонентами є: педагогічні цінності, творчі способи педагогічної діяльності, досвід створення учителем зразків педагогічної практики з позицій гуманізму. Показниками високого рівня сформованості педагогічної культури слід вважати:

гуманістичну спрямованість особистості педагога;

психолого-педагогічну компетентність і розвинуте педагогічне мислення;

освіченість у галузі предмета, який учитель викладає, і володіння педагогічними технологіями;

досвід творчої діяльності, уміння обґрунтовувати власну педагогічну діяльність як систему (дидактичну, виховну, методичну);

культуру професійної поведінки (педагогічного спілкування, мови, зовнішнього вигляду).

Індивідуальна педагогічна культура виявляється у професійній поведінці вчителя. Так, педагогові з високим рівнем педагогічної культури властиві теоретичне обґрунтування власної педагогічної позиції, системність педагогічної діяльності, творення, гнучкість і варіативність у прийнятті рішень. Такий педагог має індивідуальний стиль. Він не тільки зберігає і відтворює духовні цінності освіти, а й сам створює їх у вигляді нових технологій, методик, дидактичних і виховних систем. І навпаки — в учителя з низьким рівнем професійної культури виявляється невпевненість, нестійкість власної педагогічної позиції, безсистемність, непослідовність, невміння вирішувати педагогічні проблеми [5, с. 168]. Тому психолого-педагогічна підготовка спрямована на розвиток педагогічної самосвідомості майбутнього вчителя, його творчої індивідуальності, яка проявляється у способах аналізу, проектування, моделювання, реалізації і рефлексії педагогічної діяльності. Психолого-педагогічний блок професійної підготовки вчителя включає дисципліни, які передбачають оволодіння закономірностями психічного розвитку дитини, проектуванням і моделюванням навчально-виховного процесу, різними технологіями навчання, виховання і управління, основами педагогічної і психологічної культури [2, с. 46].

Предметна підготовка (блок спеціальних дисциплін) спрямована на засвоєння логіки розгортання змісту конкретного наукового знання як складової частини загальнолюдської культури і як засобу розвитку особистості учня. Він включає вивчення дисциплін, необхідних для тієї чи іншої галузі знань і діяльності (математика, філологія, історія, біологія і т.д.) на сучасному рівні розвитку суспільства.

Педагогічна культура у реальному педагогічному процесі виявляється в єдності із загальнокультурними і моральними проявами особистості педагога. Єдність усіх цих проявів утворює його гуманістичну (загальну) культуру. Гуманітарна культура педагога – це широка освіченість, інтелігентність, високе почуття обов'язку і відповідальності, професіоналізм. Саме такою була культура видатних педагогів Я.-А. Коменського, Й.-Г. Песталоцці, К.Д. Ушинського, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, вона слугувала основою зародження гуманістичних ідей, які зруйнували звичні педагогічні уявлення і підняли теорію педагогіки на новий щабель розвитку. Педагогічна освіта передбачає також широку загальнокультурну підготовку. Остання включає гуманітарні, соціально-економічні, природничо-наукові дисципліни і поглиблене вивчення в даному контексті конкретної галузі знань, яка відповідає професійній спеціалізації. Загальнокультурний блок повинен забезпечити розвиток культуродоцільного світогляду вчителя, створити умови для його життєвого і професійного самовизначення, оволодіння практичною педагогікою.

Література

1. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу. – Львів, 1892. – С. 196–201.
2. Соловйова Л.М. Пропозиції та поради щодо організації виховної роботи в університеті / Л.М. Соловйова, Н.В.Букалова // Матер. II Всеукраїн. наук.-практ. конф. «Соціально-педагогічні основи розвитку особистості в сучасних умовах комунікації: досвід, проблеми, перспективи». – Київ, 14 листопада 2018 р. – С. 42–45.
3. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті // Вісник Київської обласної державної адміністрації. – 2002. – № 8. – С. 3–4.
4. Ничкало Н. Сучасні тенденції у підготовці педагогів професійного навчання (міжнародний аспект та українські перспективи) / Н. Ничкало // Педагог професійної школи: Зб. наук. пр. АПН України.

Інститут педагогіки і психології професійної освіти та ін. – К., 2002. – Вип. 3. – С.5–13.

5. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; За ред. І.А.Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Вища школа, 2004. – 424 с.

Степанова І.О.

*ДУ «Науково-методичний центр
вищої та фахової передвищої освіти»*

(м. Київ, Україна)

БАГАТСТВО ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Наша Україна – молода держава, яка перебуває на шляху радикальних політичних, соціальних та економічних перетворень, обравши перехід від тоталітарних ідеологій до свободи й демократії, національного відродження, цивілізованої, соціально зорієнтованої економіки, побудови нового громадянського суспільства.

Суверенній Україні потрібні громадяни із глибоко усвідомленою життєвою позицією. Виховати їх можна за умови розвитку національної освіти, в якій система виховання та навчання ґрунтується на ідеях народної філософії, засадах української етнопедагогіки, народознавства, основах християнської етики, наукової педагогічної думки, родинного виховання тощо.

У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що «національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури»

Актуальність проблеми визначається вимогами до самовдосконалення, саморозвитку особистості, її естетичної культури, необхідністю найширшого використання національно-особливого із культурного надбання народу з метою оволодіння особистістю багатством загальнолюдської культури.

Протягом багатьох віків український народ створив традиції, які притаманні тільки йому. Джерелом українських традицій є народна педагогіка, яку не випадково називають материнською школою, що покликана формувати духовні цінності у людини.

Українська народна педагогіка традиційно охоплює такі важливі напрями виховання дітей, як трудове, моральне, інтелектуальне, фізичне й естетичне. Народ завжди турбувався про те, щоби дитина зростала здоровою фізично, засвоювала морально-етичні закони, ставала багатою духовно, оволодівала народною культурою, зростаючи палким патріотом. Актуальність виховання на засадах народної педагогіки в процесі фахової освіти зумовлена соціальною потребою сьогодення, зокрема – відродженням національної культури, збереженням і збагаченням неоціненних духовних скарбів народу.

Ідеї народної педагогіки високо цінували педагоги різних часів і епох, вони всебічно вивчали їх і широко використовували у своїх виховних системах.

Одним із перших, хто теоретично обґрунтував народне виховання, був Я.-А. Коменський. У своїх працях він звертався до побуту, культури народу та його виховних традицій. В основі його принципів та ідеалів лежать народні педагогічні погляди.

Високої цінності ідеям народної педагогіки як важливому засобу виховання молодого покоління надавав Г.С. Сковорода. У своїх притчах, байках, листах він говорив про природовідповідність виховання та радив звертатися до рідного слова, народної творчості, бо «правильне виховання полягає у природі самого народу».

Особливе місце в науково-педагогічній спадщині К.Д. Ушинського посідала народна педагогіка. Вчений зокрема писав про важливість у навчально-виховному процесі пам'яток народної культури: «Виховання, створене самим народом і побудоване на народних засадах, має ту виховну силу, якої немає у найліпших системах, заснованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу».

Ідеями народної педагогіки нажикалися і Т.Г. Шевченко, який добре знав побут і звичаї українського народу, і І.С. Нечуй-Левицький, який розглядав виховні проблеми як єдине ціле з етнічною педагогікою з формування національної самосвідомості, духовності: «Народні наші пісні, казки, приказки, колядки, козацькі думи, – все це в українського народу невичерпний, багатий скарб для навчання та виховання. І в школі для напутіння життя...».

Саме з дитинства закладаються основи духовності, яка розвивається протягом усього життя. Духовність – це категорія, яка розкриває людину як істоту, глибоко вкорінену в культуру, гуманну, моральну, із широкими пізнавальними інтересами. Духовність не існує поза національною свідомістю. Духовність – поняття синтетичне, узагальнене і всеохопне, воно включає такі поняття, як духовна культура, духовні потреби, духовні інтереси, духовне життя. Духовність виявляється в багатстві внутрішнього світу особи, її ерудиції, розвинутих інтелектуальних та емоційних запитах. Філософи стверджують, що «духовність – це якісна характеристика свідомості людини, що відображає панівний тип її цінностей». Духовність також не дається дитині в готовому вигляді, тобто вона не може бути лише просвітництвом або простим запам'ятовуванням ідейних та моральних норм, смислових орієнтацій. Кожен учень, поступово засвоюючи ідеї, ціннісні орієнтації, емоційно-естетичні надбання народу сам емоційно засвоює певні компоненти духовності, виробляє своє ставлення до них, реалізуючи в практичній діяльності.

Використовуючи скарби народної педагогіки, її заповіді, викладачі, вихователі, повинні знаходити різні засоби, щоб зацікавити, спонукати учнівську молодь до праці, пробудити їхню допитливість, виховуючи любов і повагу до рідної мови, як першоелемента народності, живого організму спілкування, основи національного вираження, єдиної скарбниці духовних цінностей, адже через мову народ генерує національний дух, характер, психологію, традиційну родинно-побутову культуру, спосіб життя.

Вітчизняна педагогіка – це не лише наука, але й мистецтво, яке сповідує ідеї народності, гуманізму, національного виховання, гармонійного розвитку

особистості, доступності освіти, всебічної уваги і поваги до дітей, підготовки молодого покоління до життя.

Основну мету виховання народна педагогіка вбачає в тому, щоби навчити кожного бути людиною. Навіть знання без людяності нічого не варті. «Знання без людяності – це меч у руках безумця», – кажуть у народі.

Людину, яка не знала історії свого роду, вважали безрідною. Повага і любов до свого роду, рідної землі, національних звичаїв, традицій починалася з вивчення писемних пам'яток, переказів, предметів побуту, сімейних реліквій та інших матеріалів про життя пращурів.

Знання свого родоводу по батьківській та материнській лініях, свого генетичного коріння – ознака цивілізованої людини.

Однією з характерних рис української народної педагогіки було шанобливе ставлення до жінки матері, жінки-трудівниці. Мати – символ життя тепла і всеперемагаючої любові! За народною мораллю, образити матір чи батька вважалося великим злочином.

За народними поглядами, працьовитість – це вагоме мірило гідності людини, її становище в суспільстві та сім'ї. Ставлення до праці широко відображене в прислів'ях і приказках, в яких закладено ідеали народу, його морально-етичні норми; оспівано в народних піснях. Народ дуже цінував честь трудової людини і осуджував зневажання етики й моралі; цінував і цінує лицарську честь, готовність віддати своє життя за Батьківщину. Любов до рідної Вітчизни, патріотизм – визначальні риси справжньої людини.

Таким чином, кожен педагог має широкі можливості для створення власної системи роботи, методичної концепції на основі народознавчих ідей і засобів. Справжня педагогічна творчість неможлива без використання в повсякденній діяльності скарбів народної творчості, її традицій.

Відродження народної педагогіки, виховання на засадах народної педагогіки та її окремих ланок, вітчизняних педагогічних здобутків, ідей ґрунтується на педагогічних традиціях українського народу, які вироблялися протягом усієї історії розвитку народу. Відроджуємо не лише для того, щоби

відновити кращі здобутки минулого, а й для того, щоби наснажити її сучасним науковим змістом, який й дотепер не втрачає свого значення.

Поняття “традиції” походить від латинського *traditio*, що в перекладі означає – передача. Кожне покоління входить у життя через освіту, виховання, соціалізацію, самопізнання і самотворення індивідууму як особистості. Передусім, саме шляхом передачі соціального досвіду від старших до прийдешніх поколінь традиції забезпечують засвоєння найвищих національних, культурних і матеріальних, нагромаджених віками цінностей, норм, правил, ідеалів, відображають наступність соціального досвіду.

У педагогічному словнику виділяються традиції в сім’ї і традиції шкільні. Традиції в сім’ї розглядаються як “сукупність звичаїв і норм поведінки, прийнятих у сім’ї, що передаються від старшого покоління молодшому”. Традиції шкільні – це “звичаї, порядки, правила поведінки, що склалися в школі, які зберігає колектив та які передаються від одного покоління учнів до іншого”. Таким чином, традиції складаються в суспільному житті певного народу, в сім’ї, школі, побуті, праці, моралі, мистецтві тощо.

Виховуючи учнів на традиціях, прагнемо сформуванати у молодого покоління вірність ідеалам побудови в Україні демократичної, правової держави, горде почуття належності до українського народу, стимулювати національне пробудження, відродити громадянське сумління і національний обов’язок. Доводимо глибинний зв’язок національного з духовністю особистості, інтелектуальною зрілістю і красою. У цьому полягає мета виховання молоді на національно-культурних традиціях українського народу.

Отже, національні традиції це – фактор єдності певного народу, те, на що він опирається у своїй життєдіяльності. В.О. Сухомлинський писав: “Душа не може жити без святині. Щось для людини стає дорогим і непорушним, невикорінним і незнищеним”. Видатний педагог вдумливо говорить, що людська душа для нього, неначе родюче поле, на якому потрібно виростити пшеничний колос. “Не будеш орати землю й зрошувати її потом, запліднювати

турботами і тривогами, – поле буде пустирем, а на пустирі виросте чортополох”.

В.О. Сухомлинський впевнений, що вихователь є творцем людської душі, плугатарем і сіячем, він формує уявлення про щастя. Якщо йому не вдалося посіяти справді людське насіння щастя, то в душі може утвердитися інша святиня. Він називав народні традиції “живим, вічним джерелом педагогічної мудрості”, “зосередженням духовного життя народу”.

Світовий досвід розвитку педагогічної теорії й практики переконливо показує, що кожний народ упродовж віків створює власну національну систему виховання. В епоху державного й духовного відродження України головну роль відіграє національна система виховання.

Національна система виховання – це історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, виховання їх у дусі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації.

Таким чином, національне виховання – це, передусім, виховання дітей на культурно-історичному досвіді рідного народу, в основі якого – його традиції, звичаї, обряди, ритуали, свята.

Свято – це визнаний феномен культури, що заслуговує на увагу в шкільній практиці передусім тому, що покликаний організувати вільний від навчання час. Свята викликають особливий психологічний настрій, впливаючи на почуття. Отже, за своєю природою свята, ритуали і обряди виконують важливу роль чинників формування морально-естетичних почуттів, смаків, відносин між людьми. Звичаї, обряди, ритуали, свята можуть сприйматися як форми традицій. Вони органічно поєднують у собі духовний зміст традицій: усну народну творчість, зокрема інструментальну музику, народну пісню, національну хореографію, моральні норми, правила, проповіді, заповіді, заклинання тощо. Таким чином, залучаючи дітей до краєзнавчої роботи, проведення народознавчих пошуків, участі в народних

ритуалах і обрядах, святах, педагог організовує їх виховання на національно-культурних традиціях.

На національних засадах народу будуються трудові, морально-побутові та художньо-естетичні традиції кожного навчально-виховного закладу.

Трудові моральні цінності завжди складали підґрунтя національної культури. Серед них – національні моральні норми, вічні народні категорії совісті, праці, любові гуманності, милосердя, поваги, вдячності тощо, до них ми сьогодні прагнемо, їх сьогодні критично оцінюємо і пересвідчуємося в їх вічності.

Основними осередками трудового виховання були і є сім'я, школа, позакласні та позашкільні навчальні заклади, вся громада.

Виховання любові і поваги до праці означає виховання свідомого ставлення до неї, особистісного і громадянського обов'язку перед Батьківщиною

Найширший поділ національних народних традицій поданий у таблиці.

Таблиця

Класифікація традицій

За приналежністю	За спрямованістю	За метою і призначенням	За місцем виникнення	За часом появи	За значенням
Загально-людські, національні, родинні	ідеологічні, трудові, моральні, фізичні, естетичні, екологічні	культуро-творчі, релігійні, державотворчі, політичні, побутові	Загально-національні, регіональні, місцеві, шкільні, сімейні, сільські, міські	віковічні, новаторські, відроджувальні, розвивальні	прогресивні, реакційні, віджилі, шкідливі, корисні

Слід зауважити, що розроблена нами кваліфікація традицій, що мають виховне значення, досить умовна. За певних соціально-історичних обставин

одні традиції можуть активізуватися у вихованні, інші – відходити на периферію педагогічного процесу.

Зазначимо, що педагогічний аспект народних трудових традицій, звичаїв, обрядів і свят є предметом дослідження етнопедагогіки (термін, введений академіком РАО, Г.Н. Волковим), народної педагогіки (вперше до цієї звернувся О.В. Духнович). Протягом останнього часу ця проблема досліджується в Україні (С.Д. Бабишин, Т.І. Мацейків, М.Г. Стельмахович, Є.І. Сявакко та ін.).

Звичаї і традиції завжди закріплюють досягнуте в громадському та особистому житті, вони є потужними соціальними засобами стабілізації суспільних відносин. Вони виконували роль соціальних механізмів передачі новим поколінням взаємин старших поколінь, відтворювали у молодіжному житті ці взаємини.

Система звичаїв і традицій нашого народу є результатом його виховних зусиль протягом багатьох віків. Через цю систему народ відтворює себе, свою духовну культуру, свій характер та психологію в історичному процесі зміни поколінь. Спадкоємність поколінь, вірність дітей звичаям і традиціям батьків народ розглядав як основний закон свого життя. Звичаї і традиції виконують спільні для них соціальні функції: по-перше, служать засобом стабілізації усталених у даному суспільстві відносин; по-друге, здійснюють відтворення цих відносин у житті нових поколінь. Проте існують свої особливості і навіть певні відмінності у трактуванні традицій та звичаїв, що особливо важливо в межах нашої проблеми дослідження. Головною умовою існування традицій є їх збереження і передача. Традиція проявляється у вигляді усталених стереотипізованих норм поведінки, звичаїв, обрядів, свят, суспільних ідей, морально-етичних елементів тощо. Для успішного розвитку людського суспільства важливою є закономірність: цілеспрямована діяльність людей веде до виникнення нових елементів культури – інновацій, які розвиваються в межах певного суспільства і традиціоналізуються.

Народні традиції є тим соціальним механізмом, за допомогою якого здійснювалися наслідування та спадкоємність у передаванні морально-трудового досвіду наступним поколінням.

Узагальнений у традиціях морально-трудоий досвід народу, природно, впливає на всі сторони суспільного життя (погляди, переконання, норми поведінки, звички) і підтримується силою громадської думки. Цим самим з допомогою трудових традицій та інших соціальних механізмів створювалася модель формування особистості в цілому та її морально-трудоого становлення зокрема.

Характерною особливістю традицій є те, що вони включають емпірично відкриті й перевірені практикою способи трудової діяльності людей та їх відповідної поведінки. Виконуючи функцію «залучення» підростаючої зміни до багатого морально-трудоого досвіду, традиції служать провідним етнопедагогічним фактором, який справляє вирішальний вплив на здійснення передачі суспільних цінностей від покоління до покоління, на формування внутрішньої єдності і національної своєрідності культури народу. Отже, вони сприяють тим самим цілеспрямованому розвитку особистості.

Однак, зв'язок традицій з формуванням морально-трудоих якостей, відповідальності особистості не прямий, а є для неї лише системою соціальних установок, ціннісних орієнтацій. Складність тут насамперед полягає у процесі перетворення знань, морально-трудоого досвіду на переконання особистості. Головне, щоби вони стали особистісно значущими для молодої людини, тобто, щоби традиції інтегрувалися особистістю. Отже, народні трудові традиції – це морально-трудоий досвід народу, ідеали, засоби підготовки підростаючого покоління до праці, що склались історично, передавалися з покоління в покоління стереотипізованим усталеним способом та підтримувалися силою громадської думки.

Переважає більшість дослідників відзначає як компоненти традицій звичаї, обряди, ритуали, свята, ігри, іграшки, дитячий фольклор, усну народну творчість, продуктивну працю. Не заперечуючи такого твердження, слід,

очевидно, все ж, уточнити призначення звичаїв і визначити їх місце у формуванні ставлення підростаючої особистості до праці.

Звичаї – стереотипи поведінки, яких дотримуються спільності людей, соціальні групи за певних обставин, і які зберігаються в незмінному вигляді протягом тривалого історичного періоду, передаючись від покоління до покоління. Вони є засобом соціальної регуляції діяльності, яка відтворюється у певному суспільстві і є звичною для їх членів, а також можуть виступати прийомами, формами взаємовідносин у родинно-побутовій сфері та праці. Звичаї, що підтримуються моральними відносинами, називають уподобаннями. Загалом, звичаї неофіційно і завжди підтримуються громадською думкою. Трудові звичаї завжди фіксують елементи прийнятого в суспільстві способу трудового життя, тому формування, закріплення та успадкування їх від покоління до покоління є важливим аспектом функціонування самого суспільства. Трудовий звичай ніби вводить юну особистість у русло, прокладене попередніми поколіннями через детальну регламентацію трудових дій у конкретних практичних ситуаціях. Разом із тим, звичай, даючи конкретні орієнтири у трудовій діяльності, не ставить вимог до духовних якостей людини. Саме традиція і вирішує вищезазначене завдання тим, що чітко регламентує ті морально-трудова якості, які необхідні для правильних (з точки зору народу) дій у конкретній сфері трудової діяльності.

Отже, традиція має безпосередню, а звичай – лише опосередковану педагогічну спрямованість. Звідси звичай можна розглядати лише як форму вираження традиції, хоча звичай є значно старшим поняттям у історичному аспекті. Традиції ніколи не діють без зв'язку зі звичаями, вони завжди функціонують на основі останніх. Традиції доносять до нових поколінь зразки переконань, почуттів, установок, розкриваючи, в ім'я чого слід трудитися.

Характерно, що в етнопедагогіці народний трудовий досвід базувався на емпіричних, буденних знаннях, реальних життєвих потребах, що дозволяє розглядати його як певну систему, котрій притаманні свої принципи виховання дітей та молоді. До найважливіших принципів формування у юних

відповідального ставлення до праці, на наш погляд, доцільно віднести: виховання у праці; зв'язок із життям; природовідповідність; послідовність і наступність; систематичність; єдність поваги і вимог до особистості дитини; врахування вікових особливостей.

Література

1. *Я.-А. Коменський* “Материнська школа” посібнику для батьків.- 1632 г.
2. *І.С. Нечуй-Левицький* «Світогляд українського народу в прикладі до сьогочасності»// «Правда» .- 1863р.
3. Філософія серця, або гуманізм Василя Сухомлинського // «Дзеркало тижня» № 39 (363) 6 — 12 жовтня 2001
4. *Бородайкевич Г.* Народні традиції здорового способу життя / Г. Бородайкевич // Початкова школа. – 2008. – № 5. – С. 28–33.
5. *Ващенко Г.* Твори. Праці з педагогіки та психології / Г. Ващенко. – К. : Школяр – Фада ЛТД, 2000. – 416 с.
6. *Русова С.* Вибрані твори / С. Русова. – К., 1996.
7. *Юрченко І. С.* Досвід реалізації проектів по формуванню здорового способу життя молоді в Україні // Соціально-педагогічні аспекти збереження та зміцнення здоров'я дітей та молоді в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (12–13 квітня 2007 р.) — Мелітополь, 2007. — С. 92
8. *Кириленко С. В.* Соціально-педагогічні умови формування культури здоров'я старшокласників. Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Ін-т проблем виховання АПН України. — К., 2004. — С. 3.4

**Соціокультурна діяльність
у закладі вищої освіти**
Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної
конференції

Загальна редакція та упорядкування

Олеся Смолінська

Тетяна Купчак

Макетування та верстка

Нікіта Плєскачов

© Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гіжцького